

PISANII SÂNGEORZENE

- SPIRITUALITATE, ISTORIE ȘI TRADIȚIE LOCALĂ -

ANUL IV, NR. 7 (35)
IULIE 2015

ÎN ACEST NUMĂR:

**IUSTIN SOHORCA, OCTAVIAN SCRIDON, T. G. BULAT,
LAURENȚIU OANEA, DORIN DOLOGA, IULIU MOISIL,
VIRGINIA PUIE (JARDA), ALEXANDRU DĂRĂBAN.**

PISANII SÂNGEORZENE

- Spiritualitate, Istorie și Tradiție -

ANUL IV, NR. 7 (35), IULIE 2015

PISANII SÂNGEORZENE

Revistă de spiritualitate, istorie și tradiție locală

Fondatori: profesor **FLORIN HODOROGA**
teolog **ALEXANDRU DĂRĂBAN**

REDAȚIA: Casa de Cultură Sângeorz-Băi, str. Republicii nr.33,
jud. Bistrița-Năsăud; E-mail: florin.hodoroga@gmail.com
Jucu, str. Jucu-Herghelie nr. 67, jud. Cluj; E-mail: adaraban17@yahoo.ro;
alexandrudaraban53@gmail.com

TEHNOREDACTARE: Alexandru Dărăban
Revista poate fi citită pe rețeaua de internet la adresele:
<https://independent.academia.edu/DarabanAlexandru>
<http://en.calameo.com/accounts/3280504>

COPERTA I: Intelectuali români la Sângeorz-Băi în iulie 1900 (Serviciul Județean Bistrița-Năsăud al Arhivelor Naționale, Colecția de fotografii, II 595)
COPERTA IV: Stațiunea Sângeorzului de altădată (Fotografia postată de *România Frumoasă pe Facebook*).

ISSN 2285 – 8229
ISSN-L 2285 – 8229

TRADIȚII

POEZII POPULARE

IUSTIN SOHORCA

Bădiță cu cușmă neagră
Du-mă-n lume de ți-s dragă
De ți rușine cu mine
Fă-mă brâu pe lângă tine
De ți-a fi brâuțu greu
Fă-mă lumină de seu
Lumina te-a lumina
Bade unde-i însera
Oamenii te-or întreba
Ce lumină e asta
Tu să le răspunzi așa
Asta lumină de seu
E draga din satul meu
Ana Ciocan, 32 ani, casnică

Colo jos între hotară
Este-un nuc cu frunza rară
În vârșuțu nucului
Cântă puiul cucului
Mai în jos la rădăcină
Plânge o copilă străină
Vine cucul și o-ntreabă
- De ce plângi copilă dragă?
Da cum focul să nu plâng
C-a mea mamă-i în pământ
Tata iarși s-o-nsurat
Altă mamă mi-o luat
Când mă cheamă la mâncare
Lacrimile-mi curg vale
Când mă cheamă să mănânc
Ies afară și mă cânt.
Saveta Bogdan, 29 ani, casnică.

Foaie verde fir mătasă
Mă căta moartea pe-acasă
Eu la crâșmă după masă
C-o glăjuță plină rasă.
Te rog moarte te cinstesc
Lasă-mă să mai trăiesc
C-am o casă de copii
Și-o sută de datorii
Copilașii să mi cresc
Datoria s-o plătesc.
Cătălina Algeorge, 30 ani, casnică.

Aseară pe înserat
Am fost gata de plecat
De plecat în țări străine
Doamne cât de rău îmi vine
Că eu nu cunosc pe nime
Numai frunza și iarba
Care-i în toată lumea.
Alexandru Algeorge, 49 ani, agricultor.

Copilă din doi părinți
La ce focu te măriți
Că măritul nu-i noroc
Că bărbatu-i bici și foc
Și măritu-i nu-i ticneală
Că bărbatu-i foc și pară
Că gândești că nu te-a bate
Că și-a ta botă-i cătată
Îi cătată și-i cioplită
Îi cioplită-n patru dungi
Cât îs spatele de lungi
Cât de lungă cât de lată
După spate măsurată.
Ce gândești, nu bagi de seamă
Că soacra-ta nu ți mamă
Și gândești că nu-l îndeamnă?
Ana Ciocan, 32 ani, casnică.

Cântă mierla-n vârful de nuc
Eu stau gata să mă duc
Să mă duc cu mândruța
Ca și codrul cu frunza
Să mă duc cu mândrile
Ca codrul cu frunzele
C-atâtea mândruțe am
Câte zile-s într-un an
Nici pe una nu o las
Până oi da de necaz.
Alexandru Algeorge, 49 ani, agricultor.

Ia-te, ia-te negură
De pe pari de pe nuia
De pe inimuța mea
De pe văi de pe cormăi
De pe ochisorii mei.
Săraca inima mea
Iar-a prins a mă durea
Nu mă doare de demult
Numai de-amu de curând
Nu mă doare de durere
Mă doare de mare jele.
Cătălina I. Sohorca, 72 ani, casnică.

Patru boi cu lanț în coarne
Ține-mi pe mândruța Doamne
C-am prins patru boi în jug
Și-am plecat cu ei la plug
N-apucați să trag o brazdă
Scoate dracu o nevestă
Tinerică și frumoasă
Eu cu ochii după dânsa
Mi s-a rupt plugu și bârsa
Până făcui bârsă nouă
Mi s-a rupt grindeiu în două
Până făcui grindei nou
Mi s-a bolnăvit un bou
N-apucați a-ntra-n sat
S-a bolnăvit și celălalt.
Saveta Bogdan, 29 ani, casnică.

Mândră dorul de la tine
Peste multe dealuri vine
Nicăieri n-are răgaz
Până la mine de mas.
Alexandru Algeorge, 49 ani, agricultor.

Foaie verde ca bobu
Mândră floare-i norocu
Nu se face-n tot locu
Că și eu l-am semănat
A mea parte s-a uscat
De jele și de bănat
Că și eu l-a răsădit
A mea parte s-a topit
De jele și de urât.
Cătălina I. Sohorca, 72 ani, casnică.

Lelișoară gură dulce
Lasă-ți dorul să se culce
Că de-aseară-i tot pe-afară
Și mă tem să nu-l scap iară
Că odată l-am scăpat
Nicăieri nu l-am aflat
Pân-la curtea dorului
Unde stau porțile-nchise
Mândrile pe table scrise.
Saveta Jojă, 35 ani, casnică.

POEZII POPULARE

Suflă vânt peste-o crenguță
Tremură a mea drăguță
Nu-i de vina crenguții
Că-i din vina măicuții.
Lasă-mă măicuță-n pace
Să iubesc pe cine-mi place
Că rușine nu ți-oi face.
Lasă-mă măicuța mea
Să iubesc pe cine-oi vrea
Că rușine nu-i avea.

Cătălina Algeorge, 30 ani, casnică.

Ceteruică de brăduț
Na un zlot și tri bănuți
Scoate-mi pe mândra-n drumuț
Ceteruică de brad mare
Na un zlot și tri parale
Scoate-mi pe mândruța-n cale.

Saveta Jojă, 35 ani, casnică.

Peste Someș peste tău
Ard două lumini de său
Ziua plouă noaptea ninge
Nimic nu le poate stinge
Numai inima când plânge.

Saveta Bogdan, 29 ani, casnică.

Trenule n-ai avea parte
De șinele de sub roate
Și de șuruburile toate
Mi-ai dus pe badea departe
Mi l-ai dus, l-ai dus, l-ai dus
Nu știu unde l-ai ascuns
Că-napoi nu l-ai adus.

Cătălina Algeorge, 30 ani, casnică.

Busuioc de pe potică
Nu bate Doamne nimică
Numai frunza de urzică
Și copila tinerică
Să n-apuțe a crește mare
La feciori de supărare.

Alexandru Algeorge, 49 ani, casnică.

Năfrămuță roșă-n cui
Copilă ca mine nu-i
Eu-s copilă și m-oi face
Omu hâd să-mi deie pace
Cel frumos să vie-ncoace
Cel frumos m-o sărutat
Hâdu-o stat și s-o uitat.

Saveta Bogdan, 29 ani, casnică.

Măicuță când m-ai făcut
Un picior să mi-l fi rupt
Când m-ai dus la botezat
Să-l fi rupt și celălalt
Că ce folos că m-ai născut
Că noroc eu n-am avut.

Saveta Bogdan, 29 ani, casnică.

De când mama m-o făcut
Nici de-un bine n-am știut
Răul pe care-l am eu
Nu-i dat de la Dumnezeu
Că-i făcut de capul meu.

Cătălina Algeorge, 30 ani, casnică.

De-ai ști maică traiul meu
N-ai dormi noaptea de greu
Te-ai scula la miazănoapte
Mi-ai ruga măicuță moarte.

Cătălina Algeorge, 30 ani, casnică.

Cine nu-i mâncat de rele
Să nu mai cânte de jele
C-a lui hore nu mai mere
Să mă lase să cânt eu
Că-s mâncată de mult rău
Mâncată de rele grele
Ca iarba de miorele
Mâncată de rele multe
Ca iarba de oi cornute.

Saveta Jojă, 35 ani, casnică.

De cât cu dor și cu urât
Mai bine mort în pământ
De cât cu dor și năcaz
Mai bine mort în sălaș.

Saveta Bogdan, 29 ani, casnică.

Bată-te mândruță bate
Ziua de mâni și de-alaltă
De-om mai ședea laolaltă
Să mă bată și pe mine
Crucea de la mănăstire
De-oi mai ședea cu tine
Că și cât am mai șezut
Și-atâta a fost prea mult.

Saveta Jojă, 35 ani, casnică.

De micuți noi ne-am fost dragi
Ne-am fost dragi și ne-am iubit
Guri rele ne-o despărțit
De ne-o despărțit vreo fată
Să moară nemăritată
Ca mărgeaua deșirată
De ne-o despărțit maica
Fie-i moale perina
Cum ni-i nouă inima.

Cătălina I. Sohorca, 72 ani, casnică.

Supărare, supărare
Pune-te-oi de-a moi în vale
Și aș pune-o piatră pe tine
Să nu mai superi tu pe nime
Nu m-ai supărat să mor
M-ai supărat să trag dor
Nu m-ai supărat să zac
M-ai supărat dor să trag.

Saveta Jojă, 35 ani, casnică.

Dorule ce ți-am făcut
De mă ții legat butuc
Ca pe-o marhă de vândut?
Dorule ce ți-am stricat
De mă ții legat de gard
Ca pe-o marhă de tăiat?

Saveta Bogdan, 29 ani, casnică.

Sărac bine de demult
Mult mă mir ce te-ai făcut
Că-n crâșmă nu te-am băut
Nici la târg nu te-am vândut
Tot mă mir ce te-ai făcut.

Cătălina Algeorge, 30 ani, casnică.

Doru bade de la tine
Peste multe dealuri vine
Și nu-l poate opri nime
Nici român cu trișcuța
Nici țigan cu cetera
Numai eu cu inima.

Cătălina I. Sohorca, 72 ani, casnică.

Bade de dragostea noastră
O-nflorit un pom pe coastă
O-nflorit și s-o uscat
C-o știut că ne-am lăsat
Noi dacă ne-am mai iubi
Pomu iar-ar înflori.

Cătălina Algeorge, 30 ani, casnică.

Dorul meu mândră cu-al tău
Să-l facem un ferăstrău
Ferăstrău cu pânza nouă
Să tăiem pădurea-n două
Hai pădurea s-o tăiem
Și dealul să-l surupăm
Mândră ca să ne vedem.

Cătălina Algeorge, 30 ani, casnică.

Hai, bădiță struț gătat
Și-aseară te-am așteptat
Tot cu foc și cu lumină
Pân-o trecut de la cină
Dac-am văzut că nu vii
Pus-am doru căpătâi
Cu urātu mă-nvălii
Doamne, rău mă hodinii
Hodinească-se mă-ta
Nu mai bine, făr-așa
Nici mai bine, nici mai rău
Numai cum hodinesc eu.

Ana Ciocan, 35 ani, casnică.

Plânge-mă maică cu dor
Că ți-am vrednic fecior
Ți-a scos plugu din ocol
Mamă ți-am făcut ogor
Înapoi m-oi înturna
Iar-mamă te-oi ajuta.

Ana Ciocan, 35 ani, casnică.

De-ar fi trăsniț Dumnezeu
Talpa leagănelui meu
Unde m-am legănat eu
Și perina de bumbac
Care mi-o pus-o sub cap
Nu m-o legănat a bine
Făr-a scârbă și-a rușine
A mult și-a despărțire
Despărțire cu năcaz
Și cu lacrimi pe obraz.
Ana Ciocan, 35 ani, casnică.

Supărare voie rea
S-o pus la inima mea
Până-i lumea nu se ia
Și s-o pus cu-așezământ
Nu se ia până-i pământ
Că de s-ar lua vreodată
N-aș fi așa supărată.
Ana Ciocan, 35 ani, casnică.

Seara când răsare luna
Seara scârțâie fântâna
Mândruța-mi face cu mâna
Să mă duc să-i sărut mâna
Cu mâna, cu mâneca
Să n-o vadă cineva
Și s-o spuie mâne-sa.
Cătălina I. Sohorca, casnică.

Du-te dor cu dorurile
Pe la toate plugurile
Du-te și la badea meu
Ară dincolo de tău
De te-a-ntreba că ce fac
Spune-i că m-am măritat
De te-a-ntreba după cine
Spune-i dup-un om ca tine
De te-a-ntreba dup-a cui
Spune-i dup-a dorului.
Ana Ciocan, casnică.

Foaie verde spic de grâu
Spune-mi mândră când să vii?
Mai devreme-ori mai târziu?
Nu veni bade devreme
Când dușmanii taie lemne

Vină colea pe-nserat
Când dușmanii s-o culcat
Vină pe la miezul nopții
Când dușmanii dorm ca morții.
Saveta Jojă, 25 ani, casnică.

Însura-m-aș însura
Nu știu pe care-aș lua
Aș lua pe cea bogată
Da-i hâdă și prostănacă
Are cai și are boi
Și-o turmă mare de oi
Boii și oile-mi plac
Da cu hâda ce să fac?
Oii lua pe cea săracă
Când oii zice taci, să tacă
Când oii zice meri, să meargă
Când oii zice hai, să vie
Te-am luat fără moșie
Fără boi și fără oii
Și-om trăi bine-amândoi.
Cătălina Algeorge, 30 ani, casnică.

Hai mândruță sus la vie
Să mâncăm mere gutuie
Să ne iubim ca dintâie
Eu bădiță n-oi veni
Ca dintâi nu te-oi iubi
Saveta Bogdan, casnică.

Ce ești lele loatră tare
Că nu ești ruptă din soare
Nici din viță așa de mare
Că ești cu pământ smolită
La toată lumea ești urâtă
Dintr-o floare scuturată
Dintr-o viță blăstămată
Că eu pe la voi am fost
Și-n câșlegi și în post
Nimic nu am văzut
Numai-un fir de petrijel
Și-o urmă de-un bit cățel
Și-un firuț de tămâiță
Și-o urmă de-o biată mătă
Saveta Bogdan, 29 ani, casnică.

Loatră-i lelea-n sărbători
Dacă-aș pune-un car de flori
Și-o căruță de petele
Și-o boldă de rumenele.
Dacă țipă florile
Să-ți închizi ocoalele
Că se spar mărăile
Un vițel mânzat
O luat portița-n cap
Și-o fugit pân-o crepat.

Saveta Bogdan, 29 ani, casnică.

M-o mânat mama de-acasă
Să joc fata cea frumoasă
Că are cămașă mândră
Nu-i cusută de-a ei mână
Că-i cusută de-o vecină
Pe brânză și pe slănină
Când a fost cămașa gata
O dat făina cu covata
Și slămina cu bucata.

Saveta Bogdan, 29 ani, casnică.

Mândra mea de astă vară
Să-mbie s-o iubesc iar
Da eu vreau să-i poruncesc
Că eu altu n-o iubesc
Că vreau s-o părăsesc
Că numai podul de l-oi trece
Oî găsi ca dânsa zece
Mai din neam și mai din giță
Nu ca ea o rămășiță.

Saveta Bogdan, 29 ani, casnică.

De m-aș putea ridica
Până-n nori ca negura
Tot aș ninge și-aș ploua
Și-aș sufla la vânturi grele
Deasupra drăguței mele
Că s-o pus să facă rele
Rele multe cu păcat
Că s-o dat cu alt bărbat
Și pe mine m-o-nșelat.

Saveta Bogdan, 29 ani, casnică.

Decât cu urātu-n casă
Mai bine cu boală-n oasă
De boală bei și mănânci

De urât numai te strici
De boală popa te scoate
De la urât nu te poate
De boală popa cetește
De urât nu pomenește
Fugi urâtă d-îngă mine
C-oi lucra și pentru tine
Batăr că nu mi se vine.

Cătălina I. Sohorca, 72 ani, casnică.

Mă omoară-amar gându
Să mă-ntălnesc cu mândru
Ne-am duce-n dealu cel mare
Mă-sa ne pândește tare
Ne-am ascunde sub mohor
Ne pândește-un frățior
Am coborî mai la vale
Ne-or ieși dușmanii-n cale.

Cătălina I. Sohorca, 72 ani, casnică.

Suflă vântu drept în jos
Ce ești bade mânios
Doar-te afli bănuit
Pân-ce la mine-ai venit?
Ai venit alaltă sară
Ți-am fost numai de-ocară
Bade nu te bănui
La mine nu mai veni
Că eu nu te-oi mai primi
Ca tine-oi mai găsi.

Saveta Jojă, 35 ani, casnică.

Ceteruică cân-te-aud
Toate relele le uit
Ceteruică cân-te văd
Toate relele le pierd
Când te văd în mână bună
Veselia-n cap îmi sună
Când te văd în mână rea
Urātu pân cap mă ia.

Maria Cordoș, 19 ani, casnică.

Când eram eu holteiaș
Purtam pană de la Dej
Da de când mă însurai
Am dat pana pe mălai.
Alexandru Algeorge, 49 ani, agricultor.

Mă-nsurai luai muiere
Pe mătușa mamei mele
Cu buzele subțirele
De tri degete de-a mele
Ea când să beie apă
Scoate-o buză ca o iapă
Și când o văd în poarta șurii
Gândesc că-i mama pădurii
Pe la cap îi tot buhoasă
Pe la ochi tot somnoroasă
Și la nas îi tot mucoasă
Ea când vine-a se culca
Rău mă tem că m-a mânca
Dimineața la sculat
Mă mir că nu m-o mâncat
Ia-o drace și-o du-n cârcă
Că la noapte mă mânâncă.

Alexandru Algeorge, 49 ani, agricultor.

Însura-m-aș însura
Nu știu pe cine-aș lua
Că vai de mine ce să fac
Cine-mi place eu nu-i plac
Vai de mine ce să fie
Cui îi plac nu-mi place mie
Rămân fără cununie.

Alexandru Algeorge, 49 ani, agricultor.

Nu știu lele ce gândești
Că nici nu râzi, nici nu grăiești
Fără c-o buză zâmbești
Și cu-n ochi îmi tot ochești
Măi bădiță nu fii prost
Că ochitu-i semnu nost
Când eu bade ți-oi ochi
Bine tu trebe să știi
Că la mine poți să vii.

Maria Cordoș, 19 ani, casnică.

Mutu mere, mutu vine
Și mânâncă ce rămâne
Și mânâncă ce-i mai rău
Nice mutu să nu moară
Că îi bun de dus la moară.

Viorica Haliță, 20 ani, casnică.

Mândra mea care mă teme
M-ar pândi dar n-are vreme
Ziua nu poate de lucru
Noaptea i se cântă pruncu
Ziua își lucră lucru
Noaptea-și leagănă pruncu
Și eu mă duc la dracu.

Alexandru Algeorge, 49 ani, agricultor.

Bine zice fluiere
Cui îi haru de dânsu
Mie una știu că nu
Bine zice trișcuța
Cui îi haru de dânsa
Mie una știu că ba.

Maria Cordoș, 20 ani, casnică.

Hai mândruță să fugim
Pe din sus de țințirim
Este-un popă-ntre doi fagi
Cunună care și-s dragi
Este-un popă-ntre molizi
Cunună pe cei fugiți

Saveta Jojă, 35 ani, casnică.

Pe fața bogatului
Dă-o-n mâna dracului
Că se duce la bărbânță
Mânâncă mult lapte și brânză
Pân-o ia zgârciuri prin rânză.
Alexandru Algeorge, 49 ani, agricultor.

Nu te-ai lăsat buhă nu
Nici aseară nici amu
Du-te-acasă buhulină
Și te lă și iar vină.
Alexandru Algeorge, 49 ani, agricultor.

Traiu rău și cu năcaz
Scoate ruja din obraz
Traiu bun și cu ticneală
Pune ruja la loc iară
Traiu rău te-mbătrânește
Traiu bun te-ntinereste.
Cătălina Algeorge, casnică.

Cine nu ști horile
Bată-l sărbătorile
Că pe mine nu m-or bate
Că eu știu horile toate
Le hoiesc și zi și noapte.
Saveta Jojă, casnică.

Bate-mă Doamne să mor
Într-o grădină cu flori
Cu mândra de subsuori
Bate-mă Doamne să zac
Într-o grădină cu mac
Cu mândra de după cap.
Alexandru Algeorge, agricultor.

Bate-mă Doamne să mor
C-am iubit două surori
Două surori și-o cumnată
Și pe soacra câteodată.
Alexandru Algeorge, agricultor.

Săracu bărbatu meu
Toți oamenii zic că-i rău
Numai eu zic că-i bun
C-o cosit pe la Crăciun
Și-o strâns fân la Bobotează
Când se dau câinii pe gheață.
Saveta Bogdan, casnică.

De-aș trăi până la toamnă
Să mă-nsor să iau o doamnă
Doamna m-a ținea în poală
Și-om mânca coleșă goală.
Saveta Bogdan, casnică.

Așa-mi zic mândrile mele
Tot ce am să beu cu ele
Da de băut nu le dau
Fără de-ncălțat le iau
Că mi-e milă și de ele
Desculțe pe pietricele.
Saveta Jojă, casnică.

Frunză verde-a mărului
Nu crede-a bărbatului
Că-ți mințește mii și sute
Până te scoate din minte.
Cătălina Algeorge, casnică.

Nu te gândi bade gândi
Nu gândi că-mi trebuiești
Că numai păcătuiești
Nu gândi bade că-mi placi
Că numai păcate-ți face.
Saveta Jojă, casnică.

Mână bade boii bine
Nu sta cu ochii pe mine
Ochii mei îs ochșei
Și-or deochia boii tăi
Nici îi fi bade cu boi
Nici om fi noi amândoi.
Saveta Bogdan, casnică.

Hai leliță după mine
Că te-oi ținea tare bine
Tot cu moare de cureci
Și cu pumni după ureci
Desculță nu te-oi purta
Că tu singură-i umbla
Și mălai n-om cumpăra
Fără alții ne-or da nouă
Câte-o cupă câte două.
Alexandru Algeorge, agricultor.

M-o făcut mama făcut
Pe podele la borcut
Fetele să le sărut
Care-or fi mai frumușele
Să mă veselesc cu ele
Care-s mai gălbănuțe
Steie la mă-sa desculțe.
Alexandru Algeorge, agricultor.

Dragostea de față mare
Ca fasolea în căldare
De nu pui un font de sare
Nici un fel de gust nu are
Nici nu-i bună de mâncare
De dragostele nevestești
Cu ele te veselești
Că te bagă pe ferești
Și te scot pe unde pot
Pe sub streșină din pod.
Alexandru Algeorge, agricultor.

POEZII POPULARE

Ciocoi mari și ciocoi mici
Temeți-vă de calici
Căci calicii s-or scula
Pământul vi l-or lua
Pentru dâșii lor lucra
Și pe voi vor alunga
Până hăt în Grecia
Și de-acolo mai departe
Să n-aveți de bine parte.

La joc în sat

(Fotografie din colecția artistului Maxim Dumitraș)

IUSTIN SOHORCA

Poeziile populare le-am împărțit și notat în cinci categorii:

- povestitoare
- de dor
- satirice
- hazlii
- revoluționară.

Nevestele tinere și fetele, la diferite ocazii, la căpăluit (prășit), la secerat, la petreceri, la șezători, etc., le cântă singure sau acompaniate de vioară, fluiet sau trișcă.

Bărbații însurați și feciorii cântă rar, aceștia, de regulă, le strigă după vreun instrument muzical sau după un taraf¹.

Jocul banilor

(Fotografie din arhiva personală a lui Gavrilă Algeorge)

¹ Iustin Sohorca, *Datini și folclor din Sângeorz-Băi*, număr îngrijit de Clemente Plăianu și Ieronim Marțian, Cercul cultural-istoric „Plaiuri Năsăudene și Bistrițene”, Cluj-Napoca, 1988, pp. 74-92.

RESTITUIRI

POMĂRITUL SFATURI ÎN FORMĂ DE DIALOG

IUSTIN SOHORCA

Filip: Din toate câte le-am auzit până acum, am văzut că pomăria recere o muncă mare și multă.

George: În adevăr lucru este, însă dacă privești puțin la folosul din viitor, lucră cu inimă, ori dacă cultivi altoii de gata, lucru se împuținează.

Filip: dacă îmi va ajuta Dumnezeu, eu îmi voi câștiga altoii de gata; de aceea, te rog, spune-mi cum și ce trebuie să fac ca aceia să înainteze¹? Care este cea mai bună ceară de altoit?

George: Aceste două se folosesc mai des și sunt în adevăr bune. Unii folosesc și următoarea:

O amestecătură de 600 grame ceară galbenă, 100 grame seu, 200 grame terpentin gros și 100 grame olei de lemn purificat. Toate acestea se topesc la foc lin. După ce s-au amestecat bine ceara o putem folosi în două moduri: sau unsă pe pânză ca rășina de brad, sau liberă ca ceara fluidă. Dacă o folosim liberă, după topirea a toate părțile, o turnăm în apă rece. Aici se sleiește, o facem globuri și o păstrăm până la folosire. Cu ea ungem rana ca și cu ceară fluidă.

Ceara aceasta e mai complicată, mai grea de pregătit și mai incomodă de folosit, pentru că e foarte lipicioasă și de aceea nici nu e așa de recomandat.

Filip: Ce unelte trebuie să avem la altoit?

George: Tocmai acum am voit să-ți spun. Uneltele ce sunt de lipsă la altoit sunt: cuțit bun, firez, foarfeci și un ic.

¹ Foaia Poporului, Sibiu, Anul XII, 1904, nr. 42 (10/23 octombrie), p. 556.

Cuțitul trebuie să aibă forma unui cosor sau cu vârful rotunzit îndărăpt, trebuie să fie cât se poate mai bine ascuțit, căci tăind cu el, să nu rămâie zgârieturi, ci lemnul să fie netezit frumos.

Ferăstrăul să fie ușor și, de asemenea, bine ascuțit. Cu el tăiem crengile mai groase.

Foarfecele să fie din oțel bun și ascuțite bine. Cu ele se taie crengile mai subțiri.

Foarfecele și ferăstrăul la o pomărie sunt neapărat de lipsă, căci ele se folosesc și la curățirea pomilor.

Icul trebuie să fie din lemn tare și uscat. Cu el ne ajutăm foarte bine la altoit.

Filip: Precum se vede, bade George, lucrul cel mai mult e cu creșterea pădureților.

George: În general e așa, însă lucru este și la altoii crescuți. Când ai de scop înaintarea pomăriei, lucru afli în toată ziua.

Filip: Te rog, bade George, spune mai departe, căci spunând drept, am prins plăcere ascultându-te. Parcă le spui din carte.

George: Domnul învățător mi le-a spus așa de lămurit și frumos încât, deși eram la dumnealui în casă, totuși mă închipuiam în grădină între pomișorii mei. Mă vedeam lucrând în mijlocul raiului meu făcut de mâna mea. Să înțelege că atunci nici nu erau pomi în grădină, ci abia în primăvară am pus vreo 80.

Filip: Și de unde ai avut dumneata altoii?

George: Ce? Nici aceasta nu o știi?

Filip: Nu! De unde pot eu să știu?

George: Tot în iarnă, când am ascultat învățăturile domnului învățător – la sfatul domniei-sale – am făcut o rugare la ministerul de agricultură, în care am cerut altoi în cinste sau dacă nu chiar în cinste, cu un preț scăzut.

Filip: Și ți s-au dat?

George: Nu chiar în cinste, dar totuși foarte ieftin. În anul viitor voi mai cere.

Filip: Deodată cu dumneata voi cere și eu vreo sută.

George: Chiar aceasta era să re sfātuiesc.

Filip: Vei face bine a mă înștiința la timp. Acum te rog spune-mi mai departe, ce mai știi de lipsă la o pomărie.

George: Da, voiesc a-ți explica însăși lucrarea altoitului. Scopul altoirii e de-a face din pomi răi, pomi buni, pomi nobili, frumoși și prețioși.

Pădureții, ce voim a-i altoi, trebuie să fie de același soi cu mlădița nobilă sau cel puțin „rude de-aproape”, așa de exemplu măr în măr, păr în păr, sau aceste în gutui, cireșul în cireș sau în vișin, vișinul în vișin sau în cireș, etc.

Niciodată să nu mesteci mărul cu părul, lăsând pe același pom două feluri de poame, fiindcă aceste lucruri se fac numai din curiozitate și pentru ca să fie ca rarități și nicidecum pentru folos. De izbutit, izbutește, dar fructele nu pot fi cu gustul adevărat soiului de care aparțin.

La altoire, lucrul de căpetenie este de-a potrivi bine mlădița nobilă la trupina pădurețului. Pelița verde ce se află sub scoarța deasupra, trebuie să se întâlnească una cu alta, și încă în un cerc cât se poate de mărișor, căci prin aceasta circulă sucul necesar pomului și

tot prin aceasta altoirea se prinde.

Altoirea sunt de mai multe feluri, anume:

1. *Icuirea în crăpătură*. Altoirea aceasta se face în modul următor: pădurețul, ce are cel puțin grosimea unui deget – mai subțire nu – se taie cam 10-13 cm. de la pământ, se crapă drept prin mijloc așa încât măduva lemnului să fie împărțită. Crăpătura să fie cam de 4-5 cm. de lungă. Acum pregătim mlădița nobilă, pe care trebuie 2-3 muguri – mai mulți nu e de lipsă, - în formă de ic. Trebuie, adică, cioplite de două laturi opuse lăsând de o latură – între tăieturi – scoarța întregă, iar latura opusă acesteia o ascuțim, așa încât o mlădiță gata trebuie să semene cu un pinteluș de la un cuțitaș. Pe latura unde am lăsat scoarța e de lipsă un mugur și, chiar acolo, unde și începe tăietura.

Mlădița, pregătită astfel, se vâra cu îngrijire în crăpătura făcută în trupina pădurețului. Aceasta se face cu ajutorul icului. Potrivim bine ca pelițele verzi să se întâlnească și dacă crăpătura nu se strânge de sine așa încât mlădița să fie strânsă, se leagă și, apoi, se unge cu ceară, iar dacă se strânge, legatul nu trebuie, ci numai se unge.

Filip: Lucrul acesta e ușor, îl poate îndeplini chiar și un copil, dar una trebuie să te întreb: numai pădureții tineri se pot altoi?

George: Ba nu, se pot și pomi bătrâni, dar pe aceștia nu-i tai cu totul, că-i altoim în coroană, adică în câte două sau trei crengi, care sunt mai bine crescute și mai sănătoase.

Filip: E destul ca pe un pom bătrân să fie mlădițe nobile numai două-trei crengi?

George: Aceasta după voie, dacă voiești să ai mai multe, apoi în tot anul poți altoi câte două-trei crengi.

Filip: Și de ce nu pe toată odată?

George: Pentru că pomul e dezvoltat, suc își trage mult. Sucul acesta nu are unde-l împărți, astfel mlădițele nobile sunt inundate și înecate.

Filip: Pricep. Acum, te rog, urmează.

2. Al doilea fel de altoire e *copulațiunea* sau *împerecherea*.

Aceasta se face în modul următor: alegem o mlădiță nobilă asemenea de groasă cu pădurețul. Atât pădurețul, cât și mlădița se ciuntă de-a lungul așa încât la împreunare să se potrivească. Tăietura să fie cât se poate mai lungă, căci cu atâta se prinde mai ușor.

După ce le-am potrivit bine, le împreunăm așa încât pelițele verzi să fie laolaltă, le legăm și le ungem bine cu ceară.

3. *Alipirea*. Aceasta se folosește atunci când pădurețul e mai gros decât mlădița și se face în modul următor:

George: Voi merge pe rând; acum dacă am început a-ți spune de la început, voi continua.

Filip: Pentru ce? N-are înțeles fiindcă eu și așa n-am să mă ocup cu lucrurile ce mi le-ai spus.

George: Filipe, nu vorbești bine. Învățătura cât de multă, fie și a lucrurilor celor mai mici îți este folositoare, pentru că poți dumneata ști că odată nu vei avea lipsă de ea? Ori dumnitale nu ți se poate da prilej să înveți pe altul?

Filip: Bine, dar te ascult cu plăcere.

George: Voiesc a-ți explica altoitul sau măiestria de-a face din pădureți pomi buni și de folos. Pădureții când sunt de grosimea unei pene de găscă, sunt de-a se altoi. Ca să putem altoi se recer patru lucruri de frunte și anume: pădureț, mlădițe nobile, ceară de altoit și unelte bune. Le vom lua pe rând. Când începem la altoit, - de sine se înțelege, că pădureți sunt. Că ce fel de pădureți și cum trebuie îngrijiți, ți-am spus. Treceam mai departe. Mlădițele nobile se taie de pe alți pomi deja altoiți și de pe care suntem siguri că sunt sănătoși și dau fructe frumoase și gustoase, și anume cele ce au crescut în anul din urmă. Cele mai bune mlădițe și la care putem conta la mai bun succes sunt acele care se află la vârful pomului în partea de către miazăzi. Mlădițele trebuie tăiate din partea aceasta a pomului prin luna februarie, când timpul e moale. Dacă suntem siliți a le tăia pe timp rece, le prindem cu o mânășă, căci fiind reci și mâna caldă – degeră și se strică.

Mlădițele tăiate ne ferim a le duce imediat la căldură, ci înainte de-a face lucrul acesta le punem să steie în apă rece 3-4 ore. De aici le punem la un loc scutit de îngheț, unde stau până primăvara, când se împlântă în pământ, ca să nu crape mugurul.

Mlădițele, tăiate cu câteva zile înainte de altoire, nu sunt așa bune și succesul e îndoielnic. Ca altoirea să izbutească și ca rana ce o facem prin tăiere să se vindece ușor și repede, trebuie să o ferim de atingerea cu aerul. Aceasta o putem face cu ajutorul cerii de altoit. Îndată ce am potrivit mlădița nobilă, rana trebuie unsă cu ceară, căci aceasta nu numai eschide contactul cu aerul, ci și contribuie foarte mult la vindecarea ei.

Ceara de altoit e de mai multe feluri și anume:

- Rășină de brad topită și amestecată cu seu. Amestecul acesta trebuie lătit pe fâșii de pânză în lățime de două-trei degete. Cu câte o fâșie se leagă rana jur-împrejur.

- E o amestecătură de 25-30 grame rășină neagră topită la foc, fără flacăra și 4-5 grame spirt rafinat. Ceara aceasta se poate folosi fluidă. Pentru aceea se și numește „ceară fluidă”. La folosire întrebuintăm o lopățică de lemn cu care ungem rana. Ceara aceasta are însușirea ferită de aer, și dacă totuși s-a întărit, o putem folosi după ce-o încălzim.

Pădurețul se retează cam la 15 cm. de la pământ, mlădița nobilă se taie întocmai ca la împerechere, aceasta se alătură la o parte a pădurețului, însemnând cu cuțitul marginea pe coajă și după semn, din pădureț tăiem o așchie. De rana aceasta se alipește mlădița, se potrivește, se leagă și se unge cu îngrijire¹.

4. *Altoirea sub scoarță*. Altoirea aceasta se face atunci când sucul din pădureț deja a început a circula și se face în modul următor: pădurețul se retează drept (orizontal) cam 15-20 cm. de la pământ. Tăietura se netezește frumos. Mlădița se pregătește ca cea de la icuirea de la crăpătură, cu cea deosebire că nu lăsăm dunga cea ascuțită și scoarța deasupra o delăturăm cu totul de pe partea unde am lăsat scoarța. Să încreastă chiar sub un mugur, așa încât când o așezăm la pădureț să se sprijinească în creștătură. Introducerea sub scoarță se face cu ajutorul unui ic. Icul se vârește sub scoarța pădurețului din sus în jos, dezlipind puțin scoarța acestuia, pe urma icului se introduce mlădița nobilă cu partea cioplită către lemn. Mlădița se apasă lin, până când creștătura se așează bine pe partea de sus a pădurețului (care e netezită). Potrivită bine se leagă și unge bine cu ceară.

¹ *Ibidem*, nr. 44, pp. 567-568.

5. *Icuirea în coastă*. Altoitul acesta seamănă încâtva cu cel precedent. Pădurețul se retează cam pe 20 cm. de la pământ. La înălțime de 10-15 cm se face o tăietură în coastă din sus în jos. În tăietura aceasta se introduce mlădița nobilă ce e pregătită în forma icului de crepat lemne. Mlădița aceasta seamănă cu cea de mai înainte, numai nu are creștătură. După ce mlădița e introdusă și pelițele cele verzi s-au potrivit, se leagă și se unge cu ceară.

Filip: Ai zis că pădurețul se taie cam de 20 cm. de la pământ și tăietura în coastă se face la o înălțime de 15 cm., cu ceea ce rămâne ce e de făcut?

George: Restul din trupina pădurețului – de la locul altoirii în sus – în anul acesta nu să taie, pentru că servește de scut mlădiței, ce este foarte slabă.

6. *Ocularea*. Înșuși numele ne spune că altoirea aceasta are să se facă numai cu un mugur sau ochi. Ocularea se folosește când pădurețul e chiar înfrunzit. Oculările sunt de două feluri: de primăvară și de vară. Ocularea de primăvară crește și se dezvoltă încă în anul acela, cea de vară nu se dezvoltă până în anul viitor, ci stă așa în amorțire.

Ochii sau mugurii trebuie să fie culeși de pe mlădițe bine dezvoltate, iar acestea e bine să se taie dimineața fiindcă atunci sunt mai zemoase.

După culegerea mlădițelor, trebuie puse în apă cu capătul cel mai gros, unde stau până la folosire.

Filip: Bade George, te rog, spune-mi timpul când mlădițele acestea trebuie culese?

George: Mlădițele trebuie culese în luna februarie.

Filip: Bine, dar pentru ce să le punem pe acestea în apă, pe când celelalte în pământ?

George: Pentru că la celelalte feluri de altoiri e de lipsă ca suc din mlădiță să nu fie pornit și aceasta să poată împiedica prin punerea lor la pământ. La oculare, din contră, trebuie să fie chiar cu frunze, ceea ce se ajunge prin punerea lor în apă.

Filip: Da, da. Acum îmi explic și eu lucrul băietei mele cu ramii de măr și păr, ce i-a pus iarna în apă, ca să aibă flori. Acum, te rog, spune mai departe.

George: Pădureții ce voim a-i ocula, îi pregătim cu câteva zile înainte, tăind și curățind crengile laterale, precum și vârfurile celor ce le lăsăm. Dacă pădurețul nu e destul de sucos, amânăm ocularea cu trei-patru zile. La oculare, din mlădița nobilă se folosește numai un mugur, de aceea ne îngrijim ca să avem mlădițe cu muguri bine dezvoltate.

Mugurii se scot din mlădiță așa, că tăiem în jurul lor scoarța în forma unui „cinci unghiuri” și, apoi, cu degetul cel mare împingem către cel arătător, așa încât mugurii împreună cu coaja să se dezlipsească bine.

În locul ochiului – dacă s-a dezlipit bine – rămâne în lemn o gropiță, dacă nu, ochiul nu e bun și trebuie câștigat și o frunză frumos dezvoltată. După ce am obținut ochiul, purcedem la însuși altoirea care se face în felul următor: în scoarța pădurețului se face o tăietură în formă de „T”. sub tăietura orizontală – în unghiuri – dezlipim coaja de către lemn, unde introducem ochiul (mugurul) așezându-l cât se poate mai bine. După săvârșirea lucrării îl legăm cu cârpă, fără a-l unge cu ceară. La 8-10 zile se poate ști dacă altoirea a succes sau ba. Dacă a succes, frunza, sau cade la sine, sau la cea mai mică atingere, iar dacă nu, altoirea nu a succes; în cazul acesta – altoirea – se poate repeta.

Atât la altoirea de primăvară, cât și la cea de vară, la o săptămână după prindere legătura se delătură.

Dacă pădurețul oculat primăvara s-a prins, se retează cam la 10 cm deasupra locului oculării. Dacă cel de vară e prins, nu se taie până în primăvara următoare. Isprăvind orice lucrare, cu siguranță și apărare, îi punem niște părușei de care se leagă pădurețul altoit. Aceasta se face și la ceilalți altoi tineri. Și, acum, să-ți spun care din altoiri e mai sigură și mai bună?

Filip: Poate că și eu aș ghici după cele auzite: cele mai bune sunt copulațiunea, altoirea sub scoarță și ocularea.

George: Drept ai, se vede că ai priceput cele zise de mine. Mai sunt și alte moduri de altoire, dar acele sunt mai grele, dintre care cea mai însemnată e altoirea în casă. Altoirea aceasta se face iarna, prin februarie, lucrul acesta îl îndeplinim la pădureții ce i-am păstrat în pivniță, când i-am rărit sau strămutat. După altoire, se reasează în pivniță, iar primăvara îi plantăm între pădureții altoiți.

Filip: Îți mulțumesc frumos, bade George, de învățături, îți voi fi recunoscător și eu cândva. Dumnezeu să-ți dea viață îndelungată.

George: Asemenea îți doresc. Cea mai mare bucurie a mea ar fi atunci când dumneata, cu cele ce știi, ai mai câștiga barem unul care să-ți urmeze sfaturile, întocmai cum ai urmat dumneata ale mele. Deie Dumnezeu ca sămânța să fie aruncată în pământ bun și exemplul nostru să fie urmat cât de mulți.

Filip: Amin. Spune și domnului învățator că sunt hotărât a-mi face o pomărie, de care să meargă veste și poveste.

George: Bucuros. Se va bucura când va vedea că sfaturile și învățăturile sale dau rod. Ți-aș mai spune câte ceva despre cultivarea altoilor, dar acum văd că te grăbești. Vom lăsa pe altădată.

Filip: da, am ceva de lucru la rotar și în alte locuri. Doar în curând vom mai vorbi despre pomărie. Dumnezeu îți dea spor!

George: Asemenea, Filipe, și să ne vedem cu bine¹!

¹ *Ibidem*, nr. 45, p. 581.

REGĂSIRI

OCTAVIAN SCRIDON

Era amurgul unei zile mohorâte, într-o toamnă cu atâtea semne rele aruncate în drumul unui neam bătut de nevoi, amenințat de prăpăstii. Nimic și de nicăieri nu se arăta vreun punct de sprijin ori vreo nădejde care să fie în stare să te smulgă din lumea atâtor incertitudini și să te așeze sub zodia încrederii.

În ținutul unui sat de pe Someș, acolo unde dorm atâtea vise și atâtea iluzii zădărnicate, un copil îngenuncheat la poalele unei cruci de lemn își pleca fruntea de credință în fața amintirii scumpe a unui părinte pe care nu-l putea uita. Venise aici purtat de porunca neîndurată a unui rămas bun și sufletul îi era pustiit, că nu știa să și-l mai împace cu el însuși. Luase marea hotărâre. A doua zi, în zori, trebuiau să-și smulgă toate rădăcinile care-l legau de pământul poveștilor copilăriei lui, de pământul

poruncilor copilăriei și adolescenței.

Cine-i putea citi atunci furtunile din suflet? Cine era în stare să desprindă din apele ochilor lui, furați din alte zări, toate tristețile celei mai grele despărțiri?

Porunca trebuia îndeplinită și legea ascultată. Orice clipă de întârziere putea să înscrie în cartea sorții sentințe neiertătoare.

Trecut-au de atunci patru ani și mai bine de însângerați fără de nume, de iluzii nesfârșite care nu încrustau în sufletul lui decât atâtea dezamăgiri nedrepte. Patru ani de drumuri fără popas, de înfruntare a vieții și a morții, patru ani de colind printre „străini”. Patru ani de așteptare, de dramatică așteptare.

Dar, iată, poate tocmai în ceasul când credea mai puțin – cu toate că credința niciodată nu i s-a stins – nădejdi nouă i-au sosit în prag. De undeva, de departe, buciul vestitor de biruință mare străbătea țara de-a lungul și de-a latul. Din clipa aceea, o singură dorință copleșea pe toate celelalte, un singur dor trebuia împlinit pe deasupra tuturor.

Întoarcerea. Acolo unde-l strigau cu glas de blestem toate dealurile, toate văile, toate ulițele și toate sufletele.

Și iată-l pornit la drum. De pe creasta dealului, până mai ieri blestemat hotar, i se deschide în vale priveliștea minunată a unui oraș, mai iubit parcă de când l-am pierdut. Coborât pe străzile lui, acolo unde neuitații ani ai studenției țeseau cu fir de aur un vis ce trebuia să moară, avea impresia că-l primise un oraș care n-a avut timp să se dezmeticească. Figurile cunoscute de ieri parcă se ascuseseră. Atât de puține prezențe veneau să-i amintească ceva din ceea ce a fost. Doar zidurile erau aceleași și în fața lor sufletul însetat de închinare a îngenuncheat cu smerită cucernicie în fața zidurilor Universității, ale Bibliotecii, ale Căminului studențesc „Avram Iancu”. erau altarele la care a adus jertfa curată sufletul lui în anii studenției.

De aici, a pornit, apoi, pe drumul vacanțelor de odinioară, spre casă. Apahida, Gherla, Dej, Beclean și, apoi, prin Năsăud două, trei sate pe Someș în sus – erau tot atâtea nume și tot atâtea nume și tot atâtea gări - pe care, patru ani, le-a întâlnit doar în împărăția visului.

Și după drumul greu, de după cotitură îi apare umbra casei lui scumpe, doar umbra casei lui, pentru că noaptea se lăsase demult. Câte străngeri de mâini, câte îmbrățișări fierbinți veneau să mărturisească bucuria întâlnirilor, fericirea dorurilor împlinite. Și-a dat seama atunci câtă dreptate a avut cineva spunând că sunt în viață clipe care, prin măreția lor, vin să răsplătească ani mulți de suferință mută, de dureri înăbușite.

Ce alt sens putea să aibă întâlnirea lui cu cei mai dragi din lume, cu o mamă mistuită de atâtea așteptare, cu un frate cu focul în privire, în „opidul” liceului grăniceresc, cu profesorii lui, cu fetele plimbărilor pe sub castani și, în cele din urmă, într-o sală cu colb mult ca pe drumurile Năsăudului într-o zi de târg, întâlnirea cu ea, cu fața ochilor și a părului întunecat ca cerul furtunilor de vară.

La oamenii din sat, apoi, a întâlnit același suflet curat, același cuget cinstit, aceeași simțire caldă pentru zorii care prevestesc ziua de lumină care va să vină. Niciun semn de îndoială, nicio mărturisire de neliniște – în ochii tuturora poate oricine citi certitudinea marilor și sfintelor împliniri.

Câtă pace i-au așezat țărani aceștia mândri, cu sumanele negre, în lumea propriilor lui gânduri, a propriilor lui neliniști.

Cine se mai îndoiește în acest ceas de destinul Neamului și de locul ce i se cuvine în lumea care naște din luptă și moarte – să vină în țara „cătanelor negre” pentru a găsi aici temeiurile viitorului împărătesc al Țării Regelui Mihai¹.

¹ *Plaiuri Năsăudene*, București, Anul III, 1945, nr. 34-35 (15-28 februarie), p. 7.

AMINTIRI DUIOASE

T. G. BULAT

Sunt 28 de ani de atunci! Și eu eram la începutul carierei de profesor secundar. Ministerul Instrucției, după dorința nășăudenilor și, mai ales, a marelui dascăl și român Solomon Haliță, pe atunci prefect de Bistrița, hotărâse întemeierea unei școli normale de băieți pentru grăniceri.

Nășăudul veche vatră de românism și de cultură aleasă!

Câți oameni de vază n-a dat acest ținut de sub sprânceana Munților Rodnei!

O știam, și de aceea, cu sfială, am primit să fiu întâiul director de școală, după tipul din Vechiul Regat, la Nășăud. ministerul, prin directorul general al învățământului normal, a fost expeditiv și generos. Mi-a pus la dispoziție tot ce-mi trebuia și, îndată, am pornit la frații de dincolo. Cum se repeta istoria, chiar și pe căi întoarse, în cuprinsul suflării românești. Ca elev, înainte de întregirea hotarelor, am avut mulți profesori ardeleni, ba și ca student câțiva. Acum duceam darul celor învățate, la ei, acasă. Era o mândrie și o îngrijorare. Putea-voi corespunde cerințelor inșilor și, mai ales, nevoilor naționale?

Eram, în sfârșit, și noi stăpâni pe vechile noastre plaiuri. Dovedi-vom că avem stofa de „domni” în noi ori bietul valah va trebui să rămâie tot slugă?

Iată întrebările chinuitoare pe care mi le puneam în minte, înaintând către inima Ardealului! Și, ajuns acolo! Lucru a fost greu, ca și orice început, dar printr-o înțelegere frățească am pus temelie nezdruncinată *școlii de dascăli din Nășăud*.

Amintirile îmi picurau în suflet!

Văd pe maiorul Marțian cu aleasa lui cultură, pe distinsul dascăl și luptător Șotropa, pe dârzul Păcurariu, îmbrăcat în maniere de boier maramureșean, pe grijuliul Bichigean, bun latinizant, pe „arhitectul” Simon, pe avocatul Alexandru Ciplea, folclorist și istoric al Ardealului nordic, pe Mărcușiu și atâția alții, unii duși pe calea neîntoarsă, alții trăind și luptând, cum au făcut o viață întreagă.

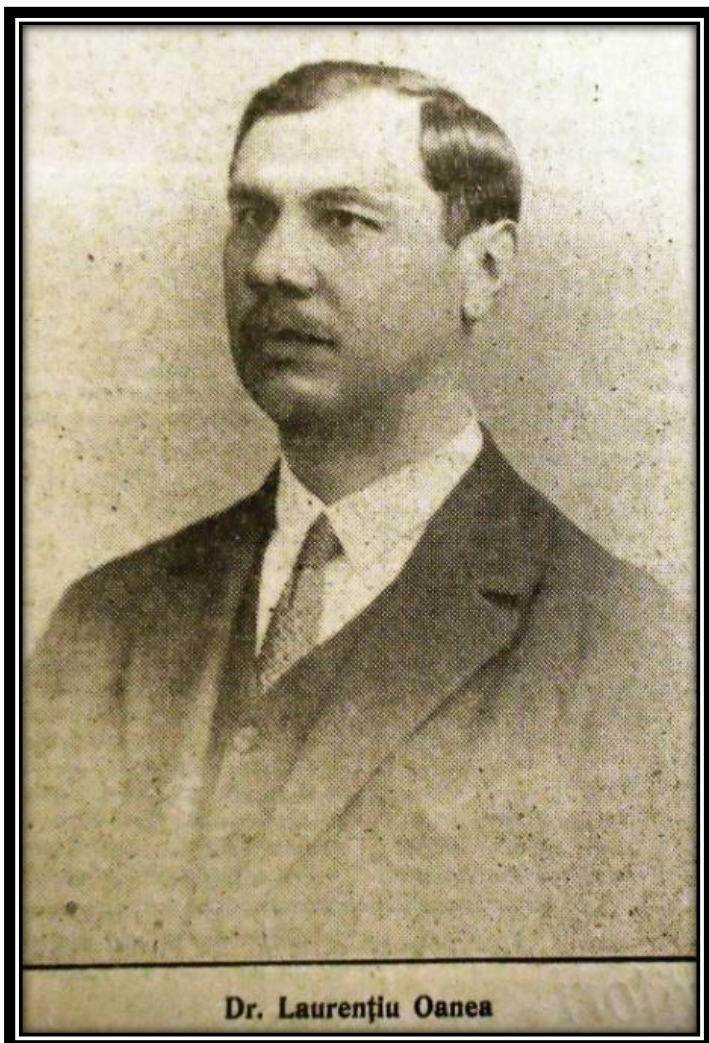
Te văd scump ținut al „Grănicerilor imperiali”¹, cum al fost al nostru și vei mai fi cu plaiurile tale frumoase și oamenii tăi mândri. Și aceasta pe curând!

Dumnezeu ne ceartă, dar nu ne pierde, căci El este Dreptatea până în veac¹!

¹ *Plaiuri Nășăudene*, București, Anul I, 1943, nr. 4 (30 august), p. 1.

NĂSĂUDUL ȘI-A FĂCUT ISTORIA

DR. LAURENȚIU OANEA

Dr. Laurențiu Oanea

De origine încă nedefinită, popor de țărani, ocupând lungi veacuri colțul nord-estic al Ardealului, au tras adâncă brazdă în pământ.

Provincie sigură a unui trecut unde stau cetățuile de apărare așezate de-a lungul Someșului, în dreptul afluenților lui, apoi locurile abrupte și de înfrângeri, ruine roase de colbul vremii, alături de așezările poporului năsăudean, numeros, puternic, mândru și viteaz, stăpân dintotdeauna pe tot cuprinsul ținutului său, din care a știut și a putut să înlăture, până la dispariție, orice element străin care s-a așezat vremelnice acolo cu dor de stăpânire.

Cetățuile preistorice descoperite de-a lungul Văilor Someșului Mare, Bârgăului și Șieului fac dovada cunoașterii și organizației strămoșilor noștri dacii, iar părți de drumuri romane dezvăluite în mai multe puncte, colinele de zgură

minerală, rămășițe ale mineritului intens de la Rodna, valea Vinului, Țibleș, mărturisesc despre viața românească organizată în acest ținut.

Ruinele bisericii-catedrale catolice din Rodna, împreună cu arterele de comunicații subterane, legate cu guri de ieșire în multe puncte, arată că între anii 1000-1142 un puternic element străin, colonizat acolo, a putut stăpâni vremelnice, dar a dispărut fără urme, învins și șters din viața acelor plaiuri de elementul format din dacii și romanii ținutului năsăudean.

De peste opt veacuri lângă ruinele de la Rodna stă modestă, dar biruitoare, bisericuța românilor în care, de lungi veacuri, poporul român stăpân al gliei strămoșești, își înalță către Dumnezeu rugăciunile sale, păstrându-și limba și aceeași lege, una singură a neamului nostru întreg.

Valea Tătarilor de sub muntele Măgura Cormăii confirmă tradiția, că acolo a fost zdrobită de românii retrași în păduri, o unitate de armată a tătarilor. Tradiția a fost confirmată de resturile de armături, de coifuri, pinteni, descoperiți în această vale, tot atâtea dovezi că luptătorii străini și-au găsit sfârșitul în acele locuri.

Permanența legăturilor cu administrația domnilor moldoveni din Suceava, - rolul poporului¹ românesc din ținutul năsăudean în cucerirea și consolidarea stăpânirii voievodului Petru Rareș asupra Cetății Ciceului, - dârzenia cu care năsăudenii au rezistat fără șovăire după retragerea trupelor moldovene, luptele duse peste 200 de ani contra sașilor de la Bistrița și contra comunelor săsești din jurul Bistriței și contra comunele românești din Valea Someșului năsăudean, opunerea neînfrântă la încercările conților unguri și ale administrației cetății Bistrița de a introduce iobăgia în ținutul Năsăudului, rămân fapte mărețe pentru istoria ținutului năsăudean, prin care acest popor viteaz și de nobilă origine și-a asigurat viața sa liberă.

Războinici neînfricați, cu o nedezmănită mândrie, asupra originii lor daco-romane, purtătorii ai limbii, legii și obiceiurilor strămoșești, așa îi găsește la jumătatea veacului al XVIII-lea reforma militarizării granițelor imperiului habsburgic a împărătesei Maria Tereza.

Românii năsăudeni primesc a fi militarizați în Regimentul II românesc de graniță de la Năsăud, dar numai cu expresa condițiune și să garanteze catehismul lor național:

- 1) Instrucția în limba română vorbită de popor;
- 2) Menținerea libertăților și a drepturilor străvechi asupra munților, pădurilor și pășunilor ținutului năsăudean;
- 3) Respectarea legii și a limbii naționale române în actele administrative.

Glorioasele fapte de arme și actele de curaj ale regimentului II românesc de graniță de la Năsăud în războaiele cu Napoleon Bonaparte, precum și pe toate câmpiile de lupte ale Europei, sunt înscrise în pagini de aur ale istoriei acelor timpuri.

Paralel cu organizația militară din regiment, în biserici și în școlile grănicerești, nou înființate, se dezvoltă învățământul național și se pregătesc elemente de impunătoare valoare, care și-au avut un mare rol în luptele pentru libertate și unitatea neamului românesc.

Ținutul năsăudean dă neamului pe eruditul Arhiepiscop transnistrean Gavril Bănulescu, trecut acolo de prin ținutul Bistriței, în realitate fiind grănicer năsăudean.

La 1848 dăm neamului pe Andrei Mureșanu.

Între anul 1851, anul desființării regimentului până la 1868 pe plaiurile năsăudene pulsează cea mai intensă viața națională și culturală românească.

În anul 1863 ia ființă liceul grăniceresc din Năsăud, în care își desăvârșesc pregătirea școlară și națională mari figuri ale neamului din epoca de întregire și înălțare a statului român.

Poetul nostru George Coșbuc, Miron Cristea – primul Patriarh ortodox al României întregite, Î.P.S. Mitropolit – de azi – al Ardealului, Nicolae, cu întreaga falangă de distinși profesori, ingineri, ofițeri, farmaciști, etc., se revarsă din școlile năsăudene spre binele țării și al neamului.

¹ *Plaiuri Năsăudene*, București, Anul I, 1943, nr. 1 (1 iulie), p. 1.

NĂSĂUDUL ȘI-A FĂCUT ISTORIA

La înălțătoare mișcare națională a Memorandului, ținutul năsăudean își aduce prinosul prin marele Protopop al Rodnei, Gherasim Domide..

În pregătirea Adunării Naționale de la Alba-Iulia, Năsăudul își are partea sa de contribuție și de rol conducător.

După Unirea cea mare, poporul năsăudean își reorganizează, pe baze autonome, avuția sa națională: pădurile grănicerești, dând viață unui organism autonom economic-național atât de puternic, încât cotropitori intrați iarăși în stăpânirea politică a ținutului năsăudean, nu l-au putut doborî, ci a trebuit să îi respecte ființa și dezvoltarea, care și acum, între împrejurările vitrege ale vremurilor de astăzi, asigură ținutului o viață românească și face posibilă manifestația neșovăielnică a conștiinței naționale al poporului năsăudean.

Acest trecut glorios ne impune tuturor grănicerilor năsăudeni de azi și de mâine obligația de cercetări, de muncă și de jertfă, spre a ridica vâlul uitării, să ștergem zgura timpului care s-a așezat peste mărețele fapte ale înaintașilor, să cercetăm istoria ținutului năsăudean, cu care să ne mândrim de-a pururi.

În *Plaiurile Năsăudene* să așternem toate descoperirile ce vom face, să arătăm virtuțile strămoșilor noștri grăniceri, care să ne fie izvor de viață, de muncă, de mândrie și de dârză afirmare.

Să nu citim că deviza năsăudeană *Virtus Romana Rediviva* ne cheamă la fapte pe toți, care am crescut și ne-am pregătit în liceul năsăudean¹.

Vechiul Năsăud

(Fotografie din colecția personală Dorin Dologa)

¹ *Ibidem*, p. 7.

BISERICĂ, ȘCOALĂ, SOCIETATE

CONSCRIȚIA DE DARE A SATULUI SÂNGEORZ BĂI DIN ANUL 1750

Dorin Dologa

În urma sporirii controlului Vienei asupra Transilvaniei și a perfecționării aparatului său birocratic, Habsburgii au întreprins, sub Maria Tereza, marea conscripție fiscală din anul 1750, care a reprezentat o performanță statistică față de toate conscripțiile anterioare. Curtea din Viena a putut astfel să-și încaseze darea în bani prin așezarea ei asupra întregii mase de contribuabili din țară. Darea Transilvaniei pe timp de pace fusese stabilită prin Diploma Leopoldină din anul 1691 la 112 500 de florini, iar pentru timp de război la 400 000 de florini¹. Ea era în fapt mult mai mare.

În cadrul acestei conscripții fiscale a Transilvaniei din anul 1750 se înscrie și conscripția satului Sângeorz Băi, al cărei conținut îl redăm în continuare²:

¹ Paul Cernovodeanu, Nicolae Edroiu (coordonatori), *Istoria Românilor*, vol. VI, Editura Enciclopedică, București, 2002, p. 527, 530.

² Serviciul Județean Bistrița-Năsăud al Arhivelor Naționale, *Colecția personală Iulian Marțian*, reg. 223, f. 29; deoarece formularul este destul de întins este prezentat sub forma a două părți; în prima parte este prezentată producția agricolă a locuitorilor, iar în a doua impozitul.

	Nomina Patrum et Matrum familias Contribuentium ¹ (Numele după tată și după mamă al familiei contribuitoare)	Sesiones ²	Domus habitatio numerum ³	Agrorum Universitas ⁴	Tritici ⁵	Pro Vernali Seminataura, excepto milio, kukuruz ⁶	Mili, & kukuruz Seminata in Granis importat ⁷	Foeneta Currum ⁸	Boves... ⁹	Vaccae ¹⁰	Iuvencae & hinulae & trium annorum & maiores ¹¹	Oves, caprae ¹²	Porcuduorum annorum, & majores ¹³	Apumalvearia ¹⁴			
				c ¹⁵	m	c	m ¹⁶	c	m								
1	Grigojre aluj Timottÿe		1	5			2	1	3 9/16	3/16	2	1	1		15		
2	Stephan Ogago		1	5		2		3			6	1	1		30	1	
3	Alexa aluj Györgÿi		1	4			3 8/16	3		6/16	4	3	1		25		1
4	Onnye Andreschi		1	7		1		3	3 8/16	6/16	8	3	2		29	1	3
5	Onnye Kirkuluj		1	8			2	2	3	4/16	6	3	2				1
6	Grigojre		1	2				1	1		2		1	2			

¹ Numele după tată și după mamă al familiei contribuitoare de dare.

² Sesia.

³ Casa pe care o posedă.

⁴ Capacitatea agricolă generală.

⁵ Grâu.

⁶ Semănături de primăvară, cu excepția meiului și cucuruzului.

⁷ Cantitatea de sămânța de mei și cucuruz care produce recolta.

⁸ Care de fân.

⁹ Boves, equi & equa e iugales inferioris sortis – boi de jug, cai și iepe de înhămat de categorie inferioară.

¹⁰ Vite.

¹¹ Viței, vițele de trei ani și mari

¹² Oi, capre.

¹³ Porci de doi ani și mari.

¹⁴ Stupi de albine.

¹⁵ Un cubul, numit și câblă sau găleată avea o capacitate de 8 mierțe, având circa 160 de litri – Nicolae Stoicescu, *Cum măsurau strămoșii. Metrologia medievală pe teritoriul României*, Editura Științifică, București, 1971, p. 190.

¹⁶ Mierța avea circa 16 cupe, adică aproximativ 22,5 litri – *Ibidem*, p. 199.

	Buje															
7	Iuon Dubular		1	6			1 8/16	2	2 11/16	2/16	7	1	1	1	16	
8	Vaszilla Dubular	1	1	5			3	4	1 8/16		6	3	1		30	
9	Chillip a Stopuluj ¹	1/2	1	5			2	3	10/16	5/16	5	4	1			
10	Dumitrasc h Burgovan	1/2	1	1			1/16	1	4/16				1			1
11	Iakob a Bolffi	1/2	1	4			8/16	1	2 2/16	1/16	3	2	1			2
12	Grigojre Bulzae	1/2	1	9			3	4	1 4/16	6/16	10	3	3	2	40	
13	Vaszilla Spajmok	1	1	5			1	1	3 9/16		4		2		10	
14	Vaszilla Daraban	1/2	1	8			3	4	1 13/16	10/16	9	2	1		37	1
15	Dumitru Holobe	1/2		2			1/16	1	2 11/16	2/16	3		1			
16	Iuon a Rombuli		1				1	1	1 12/16		3		1	2	4	
17	Gavrilla a Kirkul	1	1	4			2	3	2/16	2/16	4	1		1		2
18	Andresch a luj Grigojre	1/2	1	3			1	1	3 6/16	6/16	4			2	10	
19	Iuon a Berszi	1/2	1	4			1 8/16	2	2	4/16	4		2			
20	Todor Ogago ²	1	1	6			3	4	9/16	2/16	6	3	2			2
21	György a Gavrilchi	1/2	1	3			1	1	2 4/16	2/16	2		1			1
22	Scridon a luj Dumitru	1/2	1	10		1	1	5			10	2	2		33	
23	Precop a Buji	1/2 ³	1	4			2	3	13/16	3/16	3	2		1		
24	Vaszilla a Buj ⁴	1	1	10		1		6	2 2/16	5/16	11	3	2		34	3 4

¹ În document apare următoarea observație: Chillip a Stopuluj lui specificat: agr. cub. 1, foenet. curr. 5 jure hered. poss. In Major (Filip a Șteopului posedă teren agricol ereditar, de familie, de 1 cubul și fânațe de 5 care în Maieru).

² În document apare următoarea observație: Todor Ogago lui specificat: foenet. curr. 5 jure hereditario possidet in Major (Teodor Ogăgău posedă fânațe de 5 care, teren ereditar, de familie, în Maieru).

³ În document apare următoarea observație: ½ sessionem possidet vidua Maria Buj (1/2 sesie posedă văduva Maria Buj).

⁴ În document apare următoarea observație: Vassila a Buj lui specificat foenet. curr 3 jure hereditario possidet in Major (Vasile Buj posedă fânaț de 3 care, teren ereditar, de familie, în Maieru).

25	Scridon Bararuluj ¹	1/2 ²	1		2	8/16	1	1 10/16		5	1	1		6		
26	Costan Bollfi	1/2	1	4		1	2		4/16	3		1	2			
27	Pinteli Utalji	1/2	1	1				3		2						
28	Szimjuon a Lutschuluj	1/2	1	6		3	2	2 8/16	4/16	9	2	2		40		
29	Vaszilla a luj Onell	1/2	1	2		1/16	1	2 8/16	3/16	3		1				

	Nomina Patrum et Matrum familias Contribuentium (Numele după tată și după mamă al familiei contribuitoare de dare)	Contributio universim, & Restantiae (Dare totală și restante)					
		Anni 1748			Anni 1749		
		Impositio (Impozit)		Restantia (Restanță)	Impositio (Impozit)		Restantia (Restanță)
		Rh. fl. ³	Xri ⁴	Rh. fl.	Rh. fl.	Xri	Rh. fl.
1	Grigojre a luj Timottye	7	34	2/8	8	25	5/8
2	Stephan Ogago	9	16	6/8	12	44	6/8
3	Alexa a luj Györgyi	9	36		9	14	
4	Onnye Andreschi	9	33	2/8	10	57	
5	Onnye Kirkuluj	9	49	5/8	12	01	3/8
6	Grigojre Buje	2	43	4/8	4	15	5/8
7	Iuon Dubular	3	15	6/8	9	46	4/8
8	Vaszilla Dubular	17	41	4/8	15	09	3/8
9	Chillip a Stopuluj	7	11	2/8	10	07	6/8
10	Dumitrasch Burgovan	7	51	1/8	2	56	1/8
11	Iakob a Bolffi	5	47	2/8	7	12	1/8
12	Grigojre Bulzae	19	29	2/8	22	14	5/8
13	Vaszilla Spajmok	5	51	6/8	7	33	1/8
14	Vaszilla Daraban	11	28	6/8	15	36	
15	Dumitru Holobe	5	32	6/8	5	53	3/8
16	Iuon a Rombuli		25		5	09	1/8
17	Gavrilla a Kirkul	9	38		10	09	7/8
18	Andresch a luj Grigojre	5	46	2/8	6	19	7/8
19	Iuon a Berszi	6	05	6/8	6	18	
20	Todor Ogago	8	43		10	50	1/8
21	György a Gavrilchi	2	54		4	32	4/8
22	Scridon a luj Dumitru	8	57		17	41	6/8

¹ În document apare următoarea observație: Scridon Bararuluj lui specificat foen. curr 2 jure uzorio possidet in Nagi Rebre (Scridon Bărarul are în folosință fânaț de 2 care în Rebra).

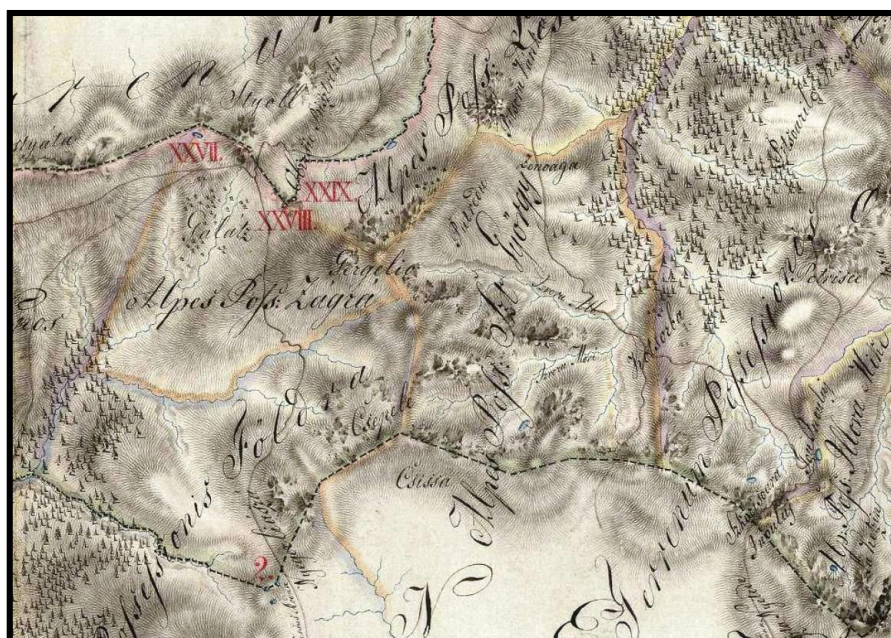
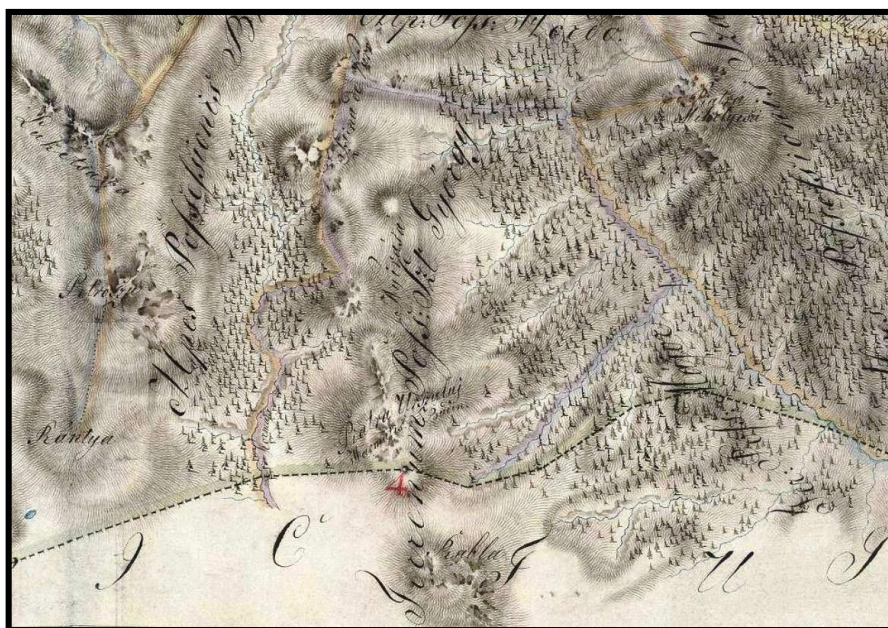
² În document apare următoarea observație: ½ sessionem possidet Anutza Bararitzza vidua (1/2 sesie posedă văduva Anuța Bărărița).

³ Florini renani.

⁴ Creitari.

23	Precop a Buji	3	03	2/8	4	53	3/8
24	Vaszilla a Buj	13	52	4/8	17	24	4/8
25	Scridon Bararuluj	3	01		3	51	2/8
26	Costan Bollfi	4	19		5	37	6/8
27	Pinteli Utalji		25		4	22	4/8
28	Szimjuon a Lutschuluj	9	33	2/8	14		2/8
29	Vaszilla a luj Onell	4	45	4/8	4	39	6/8

(Va urma)

**Munții proprietate a Sângeorzului în vechi hărți austriece
(Colecția Leon Prădan)**

ROMÂNII ARDELENI DIN VECHIUL REGAT ȘI ACTIVITATEA LOR PÂNĂ LA RĂZBOIUL ÎNTREGIRII NEAMULUI (IV)

IULIU MOISIL¹

V. ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR ȘI ACADEMICIENI

Tinerii intelectuali din Ardeal trecuți prin școlile naționale ale Blajului, apoi și ale Brașovului, Năsăudului, Beiușului, și studiind la universități și la alte școli străine, erau plini de dorința de a-și ridica neamul lor la starea de cultură și de bunăstare a altor națiuni pe care le văzuseră și le cunoscuseră. Cele bune văzute la străini, doreau să le transmită și la ai lor, ceea ce i-a făcut să se dedice idealului de cultură, să se facă dascăli, să deștepte și învețe pe cei de un neam cu ei, de acasă sau din principatele românești. Astfel, foarte mulți tineri ardeleni devin apostolii culturii.

Din dascălii ardeleni care au avut o activitate prodigioasă, mai veche sau mai nouă și s-au ridicat până la profesori universitari, vom aminti pe câțiva din cei mai însemnați:

Aron Florian, născut în Ardeal la 1805, decedat în București 1887. Studiile universitare le făcu, sub nemți, la universitatea din Budapesta. La 1826 Constantin Goleșcu îl aduse în țară, recunoscând într-însul o destoinicie deosebită, încredințându-i conducerea școlii primare pe care o înființase la Golești. De aici trecu la Craiova, ca profesor de istorie, apoi la București, prin 1836, la școala de la „Sf. Sava” unde funcționează câțiva ani. La 1848 Florian luă parte activă la mișcările românilor din Ardeal, apoi redactă câțiva timp ziarul „Telegraful român” din Sibiu înființat de Șaguna; mai târziu, dimpreună cu Ion Maiorescu, redactă textul românesc al „Foiile legilor imperiale” din Viena. La 1857 se înapoia în România la catedra de istorie de la Colegiul „Sf. Sava”, iar mai târziu fu profesor la Universitatea din București.

¹ Extras din monografia *Transilvania, Banatul, Crișana, Maramureșul, 1918-1928*, lucrare de amintire a zece ani de când aceste provincii surori s-au alipit la Țara-Mamă, București, 1929, pp. 28-35.

Opere: *Catihismul omului creștin, moral și social* (București, ediții 1834, 1853 și 1871), *Idee repede de Istoria Prințipatului Țărei românești* (București, 3 volume, 1835-1838), *Elementuri din istoria sfântă a legilor vechi și a lezei nouă trase din Biblie și evanghelie* (București, 1841), *Manual de istoria principatului României de la cele dintâi vremuri până în zilele de acum* (București, 1839), *Manual de Catehismul cel mic al Omului creștin, moral și social* (București, 1844) sub o altă formă, acest manual a atins 28 ediții, *Patriarhii sau Pământul Canaan*, istorie în tablouri, trasă din Sfânta Scriptură, traducere (București, 1846), *Elemente de istoria lunei* (București, 1847), *Mihai II Bravul*, biografia și caracterizarea lui, trase din istoria Țării Românești (București, 1858), *Elemente de Istoria sacră sau biblică a Vechiului și Noului Testament*, pentru școlile primare urbane și rurale (București, 1867, 13 ediții), *Discurs pronunțat cu ocazia inaugurării solemnității distribuirii premiilor* (București, 1867).

Babeș Victor Dr., născut 1854 la Viena, decedat 1926 București. Doctor în medicină la Universitatea din Viena. Fost profesor la Facultatea de Medicină București de la 1887 și fost director al „Institutului de bacteriologie” din București.

Știința bacteriologiei îl atrase foarte mult, de aceea se dedică studiului acesteia și o studia la cei mai mari bacteriologi: Pasteur, Koch, Virchow și Cornil. Cu acesta din urmă, Babeș a pus bazele bacteriologiei ca știință medicală și a întemeiat seroterapia. Lucrările sale în această direcție îi crează o reputație mondială, ceea ce făcu să fie chemat în țară (1887) de la Universitatea din Budapesta, unde era atunci profesor de anatomie patologică, oferindu-i-se catedra de patologie și bacteriologie înființată pe lângă facultatea de medicină din București. Doctorul Babeș a adus servicii prețioase țării. El a format pe lângă Institutul de bacteriologie o școală a cărei bază științifică este alcătuită din combinarea metodelor franceze și germane. A făcut multe descoperiri în domeniul tuberculozei, serum antituberculos, acțiunea tuberculozei asupra leprei, topografia bacilului tuberculozei. Alte lucruri privesc studiul leprei, turbării ș.a.

Operele sale scrise sub formă de cărți, broșuri, atlase, comunicări și studii în reviste, trec cifra de 300. Unele au apărut în *Dărilor de seamă* ale Academiei de științe și de medicină din Paris, în *Zeitschr. f. Hygiene*, în *Analele Institutului Pasteur*, în *Virchows Archiv*, precum și în *Analele Institutului de bacteriologie* din București și *România medicală*.

În 1893 a fost ales membru al Academiei Române. A fost membru a numeroase Societăți savante din Europa și a reprezentat știința română la congresele internaționale. Ca român ardelean și adversar al opresiunii exercitate de maghiari asupra românilor din Ungaria, Babeș refuză din 1909, dimpreună cu alți colegi ai săi, să participe la Congresul de medicină ținut la Budapesta. Protestarea aceasta avu un răsunet general, căci la ea aderară și medicii sârbi, cehi, croați și ruteni, refuzând, de asemenea, să colaboreze la acel congres.

Bărnăț Simion, născut 1808 în Bocșa Română (județul Sălaj), decedat 1864 în Valea Almașului. Gimnaziul îl făcu la Careii Mari, la Blaj cursul filosofic și teologic, în 1830 prefect și vicerector în seminarul teologic 1831-1834, profesor la liceul de aici. Din acești ani datează primele începuturi ale activității sale publice. Convins că cultura limbii este garanția viitorului și scutul de apărare al existenței unui popor, Bărnăț începe a ține prelegerile sale la

liceu și seminar în limba română (căci până atunci se predă în limba latină), lucru ce produse o adevărată revoluție a spiritelor, care a pregătit cu încetul tinerimea pentru epocalele evenimente din deceniul următor. E între cei dintâi care a pus la cale protestul înaintat de consistoriul din Blaj, în 1843, către dieta anilor 1841-1843, în cauza limbii române. Urmă un proces început cu tulburări în seminar. Episcopul Lemeny îl suprimă din postul de profesor. Atunci, Bărnuț, se înscrie la Academia de drepturi din Sibiu și urmează până la 1848, când se pune în fruntea mișcării naționale române. El e autorul proclamațiilor din 25 și 26 martie 1848, care cuprindeau un program național politic: *Congres național român, libertate individuală prin suprimarea iobăgiei, libertate națională prin reșezarea poporului român în drepturile sale*. La inițiativa sa se ținu adunarea din Duminica Tomii și apoi cea memorabilă de la 3/15 mai 1848, la Blaj, în care s-a stabilit crezul politic al națiunii române din Ardeal. După revoluție era la Viena, unde în 1850, împăratul îl decorează cu crucea de aur pentru merite. În 1851-52 urmează cursurile juridice la Universitatea din Viena, de la 1852-54 la Pavia, unde ia doctoratul în drept. La 1854 fu chemat de ministrul Mavrogheni și de A. Treboniu Laurian la Iași, la catedra de filozofie de la Academia de acolo. Aici luă parte la reorganizarea învățământului din țară. La 1856, deschizându-se la Iași cursuri superioare de filozofie și drept, fu numit profesor de filozofie, dreptul ginților public și constituțional, cursuri ce le-a ținut nouă ani. Îmbolnăvindu-se greu se înapoia în patria natală unde moare la 16/28 mai 1864. A scris mai multe opere ca: *Dreptul natural privat și public* (Iași, 1868), *Dreptul ginților natural și pozitiv, Politica (Doctrina constituțiunii), Constituțiunile statelor principale, cu introduțiuni, Antropologia, Psihologia empirică* (Iași, 1871), *Enciclopedia filosofiei teoretice, Logica* (Iași, 1881), *Metafizica, Estetica, Știința virtuții, Pedagogia* (Iași, 1870), *Istoria filosofiei ș.a.* a mai publicat: *raporturile românilor cu ungurii și principiile libertății naționale desfășurate de Simion Bărnuț la 14/2 mai 1848 în ședința preliminară a adunării naționale în biserica catedrală din Blaj* (Viena, 1852), *Dreptul public al românilor* (1867, în limba italiană).

Cu ocazia inaugurării Universității românești din Cluj, în 1920, Universitatea din Iași a trimis următoarea adresă:

Cu o bucurie recunoscătoare, Universitatea din Iași își îndreaptă gândul către primii ei profesori, care în ziua de 26 octombrie 1860 când s-a inaugurat Universitatea din Iași, din cei 11 câți erau atunci la Facultatea de drept, litere și științe, 5 erau din Ardeal: Suciu, Emilian, Micle, Pop, primul decan al facultății unite de litere și științe, și Simion Bărnuț.

Universitatea din Iași nu poate uita că acești profesori ardeleni au dat strălucirea începuturilor ei, în special nu poate uita figura marelui ardelean, a marelui român, Simion Bărnuț, care și astăzi planează asupra Universității din Iași și-i patronează activitatea,

Simion Bărnuț, inspiratorul și conducătorul intelectual al revoluției românilor din Ardeal în contra maghiarilor în anul 1848, a fost între anii 1860-1863 sufletul Universității ieșene; el a avut a activitate prodigioasă, ținând cursuri, atât la Facultatea de Drept, asupra dreptului constituțional, dreptului ginților și dreptului natural, cât și la Facultatea de Litere

asupra tuturor disciplinelor filosofice, asupra eticii pedagogiei, istoriei, filosofiei, metafizicii și esteticii.

Colegii lui Simion Bărnuț i-au propus să fie ales primul rector al Universității din Iași, propunere care pe atunci avea semnificația ei elocventă din punct de vedere al aspirațiilor noastre naționale integrale.

Bianu Ion, născut 1856 în Făget (județul Târnava Mică). Studiile liceale le făcu la Blaj, terminându-le la 1876. Licențiat în litere și filozofie Universitatea București (1880). În 1879 numit bibliotecar la Academia Română. La 1881 fu trimis de Stat la Milano și Paris pentru a face studii de filologie romanică, terminându-le în 1883 când se înapoie. Profesor la liceul „Sf. Sava”, 1881-1901. Profesor la Facultatea de Litere București, 1887-1928, de Istoria literaturii române. Bibliotecar, director și membru corespondent al Academiei Române (de la 1886), iar în 1929 președinte al Academiei Române. În 1885 fu trimis de Academie în Polonia să viziteze mai multe de biblioteci, muzee și arhive publice și particulare, găsind multe documente prețioase relative la istoria românilor, adevărate tezaure ale trecutului nostru, 1510-1708, publicate în urmă de Ion Bogdan. În 1902 fu ales membru al Academiei Române.

Activitatea sa a fost foarte intensivă: istorică, literară, filologică. Operele lui sunt multiple: *Viața lui Samuil Micul-Clain* (1876), *Poezia satirică la români* (1881), *Predice la praznice mari de Antim Ivireanul* (1886), *Psaltirea Scheiană* (1889), *Psaltire în versuri de Dosoftei*, *Texte macedo-române* (1891), *Cultura și literatura românească în secolul XIX* (1891), *Catalogul manuscriptelor românești 1897-1904*, *Bibliografia românească veche 1508-1830* în colaborare cu Nerva Hodoș (1898-1910), *Introducerea limbii românești în biserica Românilor* (1904), *Episcopia Strehaiiei în anii 1673-88* (1907) ș.a.

Iată cum caracterizează marele nostru savant, Nicolae Iorga, pe Ion Bianu:

Acolo la Academie, în cele două căsuțe dăruite, legate ca vai de ele, în care se păstrează cu neasemănată grijă comorile fără de care nu s-ar putea scrie nimic despre acest neam, un om și-a închis viața pentru a da o operă și recunoscătorilor și necunoscătorilor. A intrat tânăr, având tot ce poate da cultura apuseană și cel puțin talent cât alții, care s-au ocupat numai cu vădirea însușirilor proprii; a intrat lăsând pe prag orice vanitate, orice preocupare de sine. Trebuind să fie seamă de toate dificultățile de caractere ale unora, de toată grosolănia altora, ferindu-se de intriga curentă, opunându-se lăcomiilor înteteite, el a făcut ca azi să putem lucra cu toții, în liniște, în ordine, ca în orice țară civilizată.

Bob Fabian Vasile, profesor și poet satiric, născut 1795 în Rusu Bârgăului. A făcut studiile în institutul militar grăniceresc din Năsăud, gimnaziul la Blaj și studiile academice la Oradea Mare. La 1820, Fabian trecu în Moldova, dimpreună cu alți trei tineri ardeleni, angajați de Asachi, ca profesor la Seminarul din Socola. Teste puțin timp izbucnind revoluția de la 1821, fu silit să treacă în Basarabia, unde trăi până în 1822. În curând se înapoie la Iași, dădu lecții particulare prin casele boierești și în diferite împrejurări e trimis ca delegat din partea Statului la Sibiu cu depeșe către consulul general rusesc. La 1828, înființându-se gimnaziul la Iași, fu numit profesor de matematici, geografie și latină până la 1834, când trecu la Academia Mihăileană ca profesor de filozofie. A decedat în 1836. De la el ne-au

rămas mai multe poezii, unele pline de sentiment național. A publicat: *Moldova la 1821*, *Schimbarea soartei Moldovei*, *Geografia cinterismului*, *Glasul viitorului* (poezie).

Bogdan Duică George, profesor, născut 1865, Brașov, unde își făcu și liceul, iar Universitatea la București. Licențiat în științele istorice. A studiat și în Germania, Austria și Ungaria. Fu profesor secundar în Galați, Focșani, București (director al Liceului „Mihai Viteazul”). De la 1919 profesor de limba română la Universitatea din Cluj. E și membru al Academiei Române. Se ocupă mai ales cu scrieri despre istoria literaturii române. A colaborat la *Tribuna*, *Rumanische Revue*, *Convorbiri literare*. A redijat doi ani *Gazeta Bucovinei* din Cernăuți. Apoi colaboră la *Viața românească*, *Revista generală a învățământului* ș.a. activitatea literară a lui Duică este bogată. Din operele cităm unele: *Petru Maior*, studiu biografic, Cernăuți (1893), *Bucovina*, studiu istorico-politic, Sibiu (1895), *Călugărul Visarion Serai*, studiu istoric, Caransebeș (1896), *Statistica românilor din Transilvania în 1733*, studiu istoric, în „Convorbiri literare” (1896), *Despre Grigore Alexandrescu*, București (1900), *Pedagogie. Curs de limba germană*, în colaborare cu Aurel Popovici, *Despre Țiganiada lui Budai Deleanu*, studiu literar, bucurești (1902), *Viața și ideile lui Simion Bărnuț* (1924), *Gheorghe Lazăr* (1924).

Bogdan Ion, profesor universitar, născut 1864, Brașov. Decedat 1919, București. Liceul îl făcu la Brașov. Licențiat în litere Universitatea din Iași. Urmă cursuri de slavistică la Universitatea din Viena, St.-Petersburg, Moscova și Cracovia (1887-1891). Numit profesor la Facultatea de Litere din București la 1891 unde se înființă o catedră de filologie slavă. Membru al Academiei Române. A fost un neobosit și un mare patriot și naționalist.

Opere: *Istoria coloniei Sarmisegetuza*, (Iași, 1885), *Raport asupra Școalelor secundare din Germania* (București, 1886), *Cinci documente istorice slavo-române din biblioteca imperială din Viena* (București, 1889), *Vechile cronic moldovenești*, texte slave, cu studii, traduceri și note (București, 1891), *Însemnătatea limbilor slave pentru români* (București, 1894), *Românii și bulgarii, raporturile culturale și politice între aceste două popoare*, conferință (București, 1895), *Cronici inedite atingătoare de istoria românilor – între 1325-1684* (București, 1895), *Documente culese din arhive și biblioteci polone*, 3 volume, 1510-1703 (București, 1900), *Vlad Țepeș*, studiu critic (București, 1896), *Luptele românilor cu turcii până la Mihai Viteazul; Cultura veche română*, două conferințe (București, 1898), *Documente și regeste privitor la relațiile Țării Românești cu Brașovul și Ungaria în sec. XV și XVI* (București, 1902), *Istoriografia română, discurs de recepție în Academia Română* (1905), *Album paleografic de facsimile de documente române în sec. XV* (București, 1905), *Inscripțiunile de la Cetatea Albă și stăpânirea Moldovei asupra ei* (București, 1908), *Documentul Răzenilor din 1384 și organizarea armatei moldovene în sec. XV* (București, 1908).

Bogdan Ștefan, profesor, născut la Brașov în 1876. Liceul l-a făcut la Brașov, studiile universitare la Zurich, Berlin, Geneva. Aici făcu doctoratul în științele fizico-chimice. Este profesor de chimie la Școala de Poduri și Șosele din București. Activitatea sa științifică este remarcabilă, are o mulțime de studii din domeniul chimiei.

Bojincă Damaschin, scriitor și jurist, născut la 1801 în Gârliște (Banat), dintr-o familie de bufani (țărani veniți din Țara Românească). A studiat în Oravița, Oradea mare și Pesta. A scris câteva cărți, între care *Diregătorul bunei creșteri* (cu Ștefan Neagoe, învățător, la 1828), *Anticele Romanilor* – 2 volume, Budapesta, 1832-1833. A colaborat la revista literară a lui Karkaleki. Pe la 1833 a trecut în Moldova la Iași, ca jurist, unde cu Flechtenmacher și Anania, întocmi Codul Calimah. La 1834 era rector al Seminarului de la Socola, boierit cu titlul de „paharnic”. De la 1843 profesor la Academia Mihăileană, unde făcu un curs de drept roman și de Codul civil moldovenesc, anul al 2-lea de legi. La 1851 s-a retras. Decedat 1866.

Bratu Traian, născut Rășinari, 1875. Doctor în filozofie, Berlin (1907). Profesor universitar Iași de la 1907. Actualmente președintele Senatului. Lucrări asupra literaturii germane.

Cădere M. Dimitrie, născut 1876 la Hangu. Liceul național Iași (1888-1895), Facultatea de Științe Iași (1895-1898). Licențiat în științe. Studii la Universitatea din Viena. Doctor în științe. Bunicul părintelui venit din Cădereni, lângă Toplița. Fost profesor secundar, fost inspector școlar, conferențiar și profesor la Universitatea din Iași. Fost membru în Consiliul general de instrucție. A publicat mai multe cărți didactice, precum *Chimia și Mineralogia*, fizica, carte de citire pentru școlile de meserii. Are mai multe lucrări științifice de geologie, petrografie, apoi de popularizarea științei. Are o bogată activitate socială, națională, industrială și economică. A creat cu alții, prima cooperativă a podgorenilor din Moldova, în 1919.

Câmpeanu Petre M. Doctor în filozofie și de dreptul natural la Academia din Iași, începând de la 1836. Membru al Academiei Române. Originar din Ardeal. Decedat 1893.

Scrieri: Cuvânt rostit în Sala Academiei în 9 octombrie 1838 la prilejul vizitației ce a făcut școalelor I.P.S. Veniamin Costachi (1838), Abecedar latin (1847), Gramatica română pentru clasele normale (1848).

Coste Ion (Nițu), născut în Mănărade. Frecventă școlile din Blaj, iar facultatea juridică o termină în Cluj și apoi fu avocat pe la Brașov. Dimpună cu I. Manfi și V. Pop s-a dus la Iași – chemați de mitropolitul Veniamin, George Asachi și vornicul Mihai Sturdza, - ca profesori la Seminarul de la Socola pentru retorică și poetică. Mai târziu înapoindu-se (când cu revoluția lui Ipsilanti) a fost profesor la școala primară din Blaj până la 1845, când în urma marelui proces între profesori și episcopul Lemenyi fu scos din profesorie. După revoluția din 1848 fu iar profesor la școala primară din Blaj, până la moartea sa în 28 decembrie 1859 (în etate de 67 ani).

Densușianu Aron. La înmormântarea căruia, 28 august 1900, rectorul Universității din Iași, A. D. Xenopol, ținu următoarea cuvântare:

Cu Aron Densușianu s-a stins unul din elementele cele mai destoinice din învățământul superior. Originar din Transilvania, defunctul profesor avea, pe lângă o întinsă cunoștință a obiectului catedrei sale speciale, una nu mai puțin temeinică a limbii și literaturii românești, care materie a fost și ea propusă de el ani îndelungați la această universitate, ca suplinitor al titularului. Pe lângă eminentele sale însușiri de profesor, era și

un caracter. Nu știa să facă să plece legea după stăruințe, ci menținea cu rigoare dispozițiile regulamentelor, adeseori fiind un corectiv binefăcător pentru noi ceilalți, mai indulgenți.

Adusese în țara lui de baștină și învăpăiată iubire de țară și de neam, care-l puneau pe Densușianu în fruntea tuturor manifestărilor naționale.

Pentru Universitatea din Iași, Densușianu înseamnă sfârșitul unei importante serii istorice, aceea a adăugirii elementului cultural și național din părțile de dincoace, prin acel viu și plin de vlagă a învățătorilor de peste munți, serie începută la 1820 prin Vasile Pop, Costea, Manfi și Vasile Fabian, aduși de mitropolitul Veniamin pentru Seminarul de la Socola și sfârșită în 1900 prin moartea lui Aron Densușianu.

În acest răstimp de 80 de ani, n-a încetat nici un moment alimentarea culturii românilor din Moldova de către învățații din Transilvania, și această alimentare a fost spre binele țării și al românilor de dincoace de munți, îndeobște întrucât le-a întreținut în minte avântul cultural și în inimi dragostea neamului. Vor putea să mai vină învățați transilvăneni să împodobească înaltele noastre instituții de cultură; dar aceasta va fi datorită întâmplării; nu vor mai forma ei verigile unui lanț neîntrerupt, al căruia cea din urmă și una din cele mai de seamă a fost neuitatul Aro Densușianu.

*Densușianu Ovid, născut 1873 la Făgăraș, a studiat la Brașov și Iași (licențiat al facultății de Litere 1892). Profesor secundar, iar la 1893 plecă la Universitatea din Berlin și apoi la Paris (1893-1897) pentru studii de filologie romanică. Profesor la Universitatea din București de Istoria limbii și literaturii române. A publicat numeroase articole în *Arhiva, Revista critică literară* din Iași, apoi *Aliterațiunea în limbile romanice* (Iași 1895), *La prise de Cordres et de Seville* (Paris 1896), *Obiectul și metoda filologiei* (București 1897), *Studii de filologie română* (București 1898), *Școala latinistă* (București 1900), precum și revista sa *Viața nouă*.*

*Densușianu Nicolae, istoric român, născut 1846 în Densuș. A studiat în Hațeg, Blaj și Academia de Drept din Sibiu. 5 ani a fost avocat în Brașov, în 1877 trecu la București înscriindu-se în baroul avocaților. Aici, însă, s-a ocupat cu studii istorice. A fost trimis de Academia Română, în 1878, să adune material istoric din 16 arhive și 12 biblioteci din Ungaria și Ardeal, relativ la istoria românilor din sec. XVII-XVIII pe care le-a publicat în 1884. Mai publică: *Revoluțiunea lui Horea*, operă premiată de Academia Română, *Dacia preistorică* (București 1913). Operele ce a mai publicat sunt foarte multe. Decedat în 1911. Domnul Nicolae Iorga scrie despre dânsul: *Trăia în acest bătrân, coborâtor de nemeș din jurul ruinelor Ulpiei Traiane, nu mândria romană, ci e o neînvinsă încăpățănare dacă. Și mai trăia ceva: conștiința tuturor suferințelor îndurate de ai noștri acolo, de la cel dintâi apărător al țărânei ardeleni căzut înaintea călăreților maghiari ai năvălirii până la moartea silnică a tatălui său, în zilele cumplite ale revoluției de la 1848. Acest om părea parcă, cu statura lui înaltă, cu aspra lui privire, cu bătrânețea lui dârză, cu vorba-i puțină și sila de lume, icoana însăși a nenorocului nostru care nu se dă, a înfrângerii noastre, care în tăcere gătește după cea din urmă luptă pierdută clipa celei mai apropiate răzbușări.**

Emilian Ștefan, profesor la Universitatea din Iași. Studiile tehnice le-a făcut la Viena. Era arhitect. Între publicațiile sale găsim și un curs practic de perspectivă liniară (Iași, 1886).

Iuga C. Gheorghe, născut 1871 la Brașov, unde a făcut liceul. Doctor în științele matematice de la Universitatea din Strassburg (1898). De la acest an profesor secundar în Vechiul Regat, iar la 1908 inspector al învățământului particular. După război, profesor de matematici la Universitatea din Cluj. În 1927 Secretar general la Ministerul Cultelor și Artelor.

Lalescu Traian, născut București la 1882, originar din Banatul Timișan. Liceul internat la Iași (1893-1900), Universitatea la București (1900-1903), Paris (1905-1908), Școala superioară de electricitate Paris (1918-1919). Profesor la Universitatea și la Școala politehnică din București de la 1908. A publicat: *Culegere de probleme de geometrie descriptivă* (1914), *Tratat de geometrie analitică* (1920) ș.a. În timpul războiului Unirii a luat parte la propaganda din Paris în jurul ziarului *La Roumanie*. După război a înființat *Asociația Culturală* din Banat și a luptat pentru înființarea Școlii politehnice Timișoara. Decedat 1929.

Lapedatu Alexandru născut Cernat (Brașov) la 1876. Liceul la Iași, Universitatea la București. Fost funcționar la Ministerul Instrucțiunii, direcția Artelor de la 1905. Secretar al Comisiunii monumentelor istorice de la 1904. Bibliotecar la Academia Română 1903-1908. După război profesor la Universitatea din Cluj și Ministru al Cultelor și Artelor. Sub îngrijirea lui s-a publicat excelenta publicație *Buletinul Comisiunii Monumentelor istorice*, în care a publicat mai multe studii.

Laurian August Treboniu, profesor, membru al Academiei Române, născut 1810 în Fofeldea (Sibiu). Studiile le făcu la Sibiu, Cluj și le termină la Viena, unde ascultă științele matematice, fizice, filosofice și politice. La 1840 fu chemat profesor la București, unde la 1845, împreună cu Nicolae Bălcescu, începu a publica *Magazinul istoric pentru Dacia*. La 1848 trecu în Ardeal unde jucă un rol de frunte, împreună cu Simion Bărnuț și Papiu Ilarian la mișcarea românilor de acolo. La 1850 fu chemat de Grigore Ghica să organizeze, în calitate de inspector general, școlile din Moldova și publică prima oară *Cronica lui Șincai*. La 1858 trece la București unde e numit efor al școlilor și profesor de literaturile clasice la universitate.

A publicat multe opere, dintre care amintim *Istoria românilor din timpurile cele mai vechi până în zilele noastre și geografia Daciei* (1869), *Dicționarul limbii române*.

Laurian a fost un utopist, un îndrăzneț. Visul lui era crearea unei Rome noi cu acest material românesc pe care-l credea vrednic să dea o asemenea operă. Prin limbă, prin amintiri era să se facă această minune. Și spre a imprima mișcarea, el își alege, ca și Lazăr, singurul punct de plecare solid pentru asemenea faptă: Școala, în Muntenia și în Moldova. Energia lui predomină mai târziu în acea Școală înaltă pentru oamenii mari care trebuia să fie Academia Română. Acestea le spune Nicolae Iorga despre Laurian.

Oricum, Laurian și cu alții au deșteptat România, cu căldura sufletului lor, cu lacrimile lor, prin privațiuni de tot felul. A fost un adevărat apostol al neamului românesc. A muncit toată viața pentru marea idee a Românismlui. Nicio descurajare, nicio piedică nu

exista pentru el. el era tipul omului politic cel mai curat, mai dezinteresat, cel mai supraomenesc. Totul pentru neam, nimic pentru el. a decedat în 1881 în București.

Manfi Iosif, născut în Teaca la anul 1791. Învăță în Blaj, în Târgu-Mureș, iar logica și fizica în Cluj. Intră apoi în seminarul clerical din Blaj, unde termină cursul în 1813, din care an până la finele anului școlar 1819 a fost profesor la școala primară din Blaj. Episcopul Bob l-a scos din profesorie fiindcă n-a voit a se preoți. A fost unul dintre profesorii ardeleni aduși de Mitropolitul Veniamin, George Asachi și vornicul Mihai Sturdza la reorganizatul Seminar de la Socola (1820). Aici predă limba și literatura latină și avea colegi pe Ion Coste și Vasile Pop. A decedat în 1872.

Meruțiu Vasile, născut Năsăud (1881) unde făcu și liceul. Universitatea în Cluj. Profesor secundar la Liceul „Matei Basarab” di București. Geolog la Institutul geologic. De la 1920 profesor la Universitatea din Cluj. A scris despre depozitele de sare din România și alte studii și cărți.

Mețianu Nicolae, profesor agregat la Facultatea de Medicină din București.

Micle Ștefan, profesor universitar la Iași, născut în Feleac (Cluj) 1820. Decedat 1879. Studiile le făcu la Cluj, Viena. Participă la mișcarea revoluționară din 1848 din Ardeal. La 1854 se stabilește la Iași ca profesor de fizică, chimie și științele naturale la liceu. La 1858 profesor la Școala militară și la 1860, de fizică și chimie, la Facultatea de Științe din Iași până la moartea sa. Era soțul poetei Veronica Micle. Opere manuscrise: Mecanica agricolă, Curs de astronomie, Zoologie, Chimia analitică, Chimia anorganică, Chimia experimentală, Fizică ș.a.

Minea I. Actualmente profesor de istorie la Universitatea din Iași (de la 1920).

Munteanu-Murgoci George, născut 1872, Brăila, originar de la Brașov. Liceul real în Brăila, Facultatea de Știință în București, licențiat în 1895. Profesor secundar. Doctor de la Munchen. În 1908 profesor la Politehnica din București. De la 1906 geolog la Institutul Geologic. Fost profesor al principelui Carol al României. Membru corespondent al Academiei Române. Activitatea lui științifică ca geolog și în special ca agro-geolog a fost foarte bogată. Lucrările lui publicate sunt în număr de 124 și trei în manuscris. Decedat în 1925.

Murgu Eftimie Dr., juriconsult, profesor de filozofie, născut în Caransebeș a avut o educație aleasă. Studiile de drept și filozofie le făcu la Pesta. Naționalist înfocat neputând lucra cu succes în patria sa, trecu la 1834 la Iași ca profesor de filozofie la Școala Basiliană, apoi la Academia Mihăileană. La 1836 trecu la București. La 1839 neconvenind Rusiei apostolatul lui, fu arestat și expulzat la Sibiu. La 1840 se stabili la Lugoj ca avocat, lucră foarte mult pentru interesele naționale. La 1848 arestat de unguri ca agitator și trebui să treacă din nou în România. A decedat ca deputat la Buda în 1870.

Panțu C. Zaharia, născut 1866 Târgu-Mureș. Liceul în Brașov. Licențiat Universitatea București (1891). De la 1886 ajutor naturalist la Muzeul de istorie naturală, secția botanică, apoi de la 1890 la Institutul botanic conservator al colecțiilor. Șef de lucrări. Este unul dintre cei mai productivi botaniști români și a publicat o mulțime de studii asupra florei României.

Papiu Ilarian Alex., fost ministru al justiției, istoric și jurist, născut 1828. Făcu liceul la Oșorhei, Blaj și Cluj. Aici termină dreptul la 1847. Între 1845-47 redactă ca student *Zorile*, o revistă literară, care contribuie mult la deșteptarea spiritului național în tinerețe și la pregătirea ei pentru evenimentele ce urmară. În 1848 entuziast tribun al poporului, secretar al comitetului național. De la 1850-55 continuă studiile juridice la Viena și Padova unde luă doctoratul în drept. La 1855 fu chemat de Grigore Ghica, Domnul Moldovei, ca profesor la Iași, unde propuse dreptul penal și statistica, iar mai târziu dreptul roman la facultatea juridică, înființată în 1851. Fu numit apoi jurist al Moldovei, iar la 1861 procuror general al Curții de Casație în București, și în ministerul Kogălniceanu, ministru al justiției. La 1868 ales membru al Academiei Române, unde ținu discursul de recepție despre Viața și operele lui Gheorghe Șincai. Lui i se datorește înființarea societății „Transilvania” din București al cărei președinte fu până la 1873. A decedat în 1879. Mare naționalist, caracter de o tărie antică și generos protector al tinerimii studioase. A lăsat un nume nemuritor în istoria noastră politică și literară. A scris *Istoria românilor din Dacia superioară*, 2 volume (1851-1852), *Tezaur de monumente istorice*, 3 volume (1862-65), *Idealul național al românilor*, ș.a.

Paul Ion, născut 1857 Hidiș (Ardeal). Liceul în Aiud și Blaj. Studiile universitare în Viena și Pesta, unde luă doctoratul în litere și filozofie. Profesor secundar la Caransebeș, Slatina și Iași. La 1920 numit profesor universitar la Cluj. A publicat câteva lucrări literare și cărți didactice. A decedat în 1926.

Popescu Simion, născut 1848 Râpa de Jos. Facultatea de Teologie Sibiu (1877). Profesor secundar în București de la 1888 la Școala normală de institutori și la Facultatea de Teologie. A publicat cărți didactice.

Pop Ioan, născut 1828 în Brașov. Liceul în orașul natal. În 1848 se înrolă între revoluționarii români ardeleni. În 1851 plecă la Viena unde urmă cursurile școlii politehnice până la 1856. În 1857 fu chemat de Ministrul Cultelor al Moldovei, Panaite Balș, după inițiativa lui Laurian, a profesia matematicile la liceul din Iași. Aici funcționează până la 1860 când trecu la universitate ca profesor de matematici. Decedat în 1865.

Pop Vasile. Acest ardelean a fost adus, dimpreună cu Iosif Manfi, Ion Coste și Vasile Bob Fabian, ca profesor la Seminarul de la Socola de Mitropolitul Veniamin, George Asachi și vornicul Mihai Sturdza la 1820. La 1821 însă, din cauza revoluției lui Ipsilanti, se înapoie cu Coste și Manfi la Blaj. A tipărit în 1838 disertație sa asupra Tipografiilor române, tipărită la Brașov (1838). Vasile Pop a fost unul din românii cei mai învățați din Ardeal, fiind doctor în filozofie și medicină și acestuia îi fu încredințată direcția Seminarului Socola.

Mișcarea eteristă izbucnită în Moldova, în februarie 1821, profesori și elevi își mântuie viața unde pot, înaintea furiei revoluționarii. Iată ce spune Vasile Pop despre aceste împrejurări: *Părintele Veniamin, mitropolitul Moldovei și Mihail Sturdza, inspectorul școlilor au lucrat cu mari jertfe pentru ca să statornicească această limbă (românească) în patria sa; nu numai profesori transilvăneni au chemat la sine; dar și Mănăstirea Socola cu toate veniturile ei, muzelor o au închinat. Și batăr că locuiau acele muze la câmp (pentru că în poliție-oraș și palaturi se răsăfătau cele străine), totuși mari rodire ar fi adus dacă acea*

nefericită revoluție, a căreia urme și până astăzi se văd în Moldova, nu le-ar fi alungat din dulcea lor odihnă.

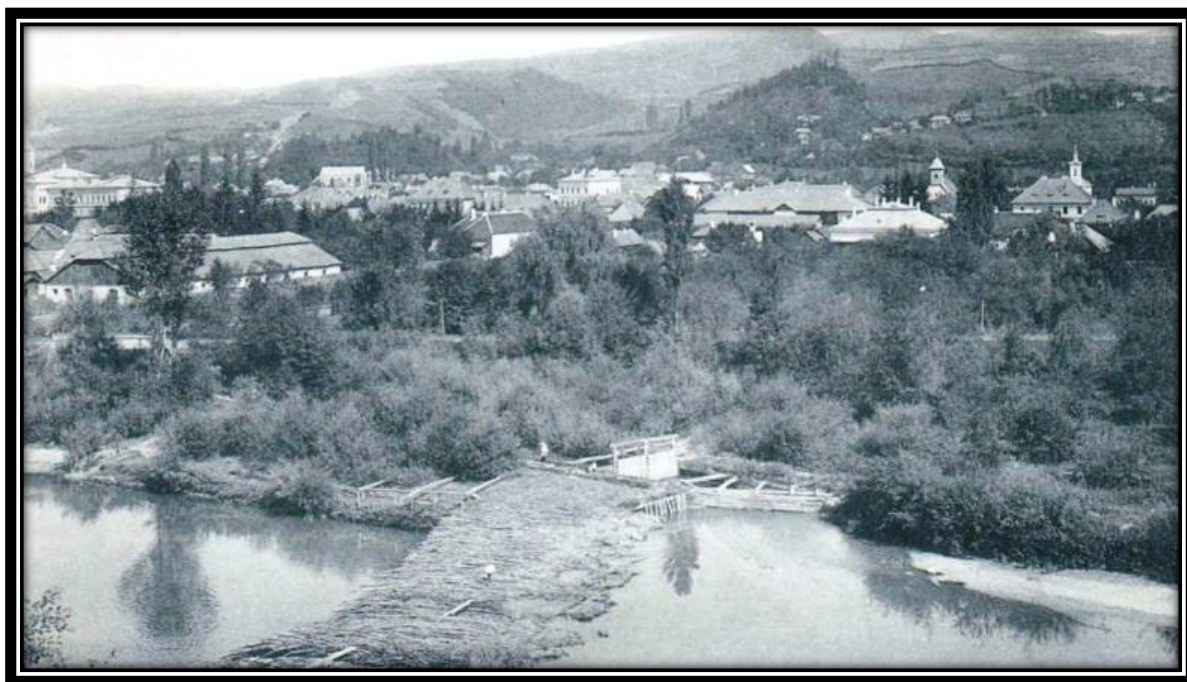
Mitropolitul Veniamin fugi de groaza Eteriei peste Prut în Basarabia, unde stătu până în iulie 1822, când veni la Iași, domn fiind boierul român Sandu Sturza, profesorii ardeleni se înapoiară în Ardeal, afară de Fabian, care mai rămăsese în Moldova.

Încercarea lui Asachi de a ajuta renașterea Moldovei cu luminile fraților de peste munți se zădărnicișe. Numai târziu reîncepură cursurile cum putură. Venind rușii pe la 1828, seminarul se dezorganiză din nou, reducându-se la o simplă școală de cântăreți bisericești. Soldații ruși făcându-și cuptoarele pentru pâinea soldaților, s-a aprins școala arzând cu desăvârșire.

Pușcariu Emil, născut 1859 în Veneția de Jos (Făgăraș). Doctor în medicină Universitatea Budapesta (1886), apoi urmă studii de medicină la Viena și Paris. Profesor universitar la Iași (1890). Fost secretar general în Ministerul Instrucțiunii Publice.

Suciu P. Profesor la Universitatea din Iași.

Ursu Ion, născut 1875 la Cața. Licențiat în litere Universitatea București (1899). Doctor în filosofie Berlin. Profesor secundar de la 1898, în urmă profesor universitar la Iași de la 1908, apoi mutat la București. A publicat mai multe studii. Decedat în 1923.

Năsăudul de altădată

(Colecția Dorin Dologa)

RĂNILE COMUNISMULUI

Declarație

H7

Subsemnata, Andreea Elisabeta, soția
de funcționar preot Andreese Virgil, domiciliată
în Sîngeorș-Băi, Str. Republicii Nr. 40, vă arăt
cîteva cazuri de botez din perioada
1948-49-50.

Din 1948 după terminarea - rezolvarea -
problemelor ortodoxiei, adică ascoperirea a
tot ce a erit biserica greco-catolică moral
și material, preoții care au rămas pe poziții
au fost înălțurați în fel și chip pînă săpat
de ei și au morți, închiși sau silvi terorizați.
De la Atunci și pînă a apărut un preot
ortodox - Truta - soțul meu a continuat să
facă slujbă față de creștinii, a botezat
toți copiii născuți din Octombrie 1948 pînă
în Noiembrie 1949. S-a botezat acum și
i-a trecut în registrele bisericii deosece
nu erau preoate

- Amintesc cîteva din cei recuți:
- Petrovic Ana și Maria, Bus Alexandru
- Loharca Victoria, Cliron Emil, Alexișurel
- Răpar elbirica, Buză Ana, Glăbiță Ana
- Lazar Lucretia, Alutu Simion, Vărbari Aurel
- Maria Maria

Unii au fost botezați după preoarea registrelor
ca: Marcu Cicută - Mitre Florin și în
timpul revoluției din 1989 - Sepurean Polu

Sîngeorș-Băi 23 VII 2001 Andreea Elisabeta

MĂRTURIILE ÎNVĂȚĂTOAREI ANDRESSE ELISABETA, SOȚIA PREOTULUI GRECO-CATOLIC VIRGIL ANDRESSE DIN SÂNGEORZ-BĂI

VIRGINIA PUIE (JARDA)

- I -

Subsemnata Andresse Elisabeta, văduvă a preotului Andresse Virgil, domiciliată în Sângeorz-Băi, strada Republicii, nr. 70, prin această declarație fac cunoscută situația trecerii creștinilor greco-catolici la biserica ortodoxă.

În anul 1948, în urma zvonului că se va face (trecerea la ortodoxie, s.n.), această zi a apărut. Deodată ne-am trezit că primăria a angajat anumite persoane pe care le-a trimis pe toate străzile localității, să

meargă din casă în casă și să lămurească populația, prin munca de lămurire specifică comunismului (amenințarea cu fel de fel de consecințe), să semneze fiecare că acceptă să treacă la ortodoxie. Sub presiune, unii au semnat, alții nu, deoarece, deși se făcea acest lucru pe teren, în biserică se continua viața creștinească obișnuită a creștinilor greco-catolici. Preotul făcea Liturghia zilnic și le explica situația creată. Neajungându-se la rezultatul scontat, s-a trecut la represalii pentru preoți. Au fost adunați preoții din jurul localității și lămuriți, și ei după metode comuniste, de către o comisie formată dintr-un preot ortodox, un om al puterii (securist) și un intermediar care-i cunoștea bine pe preoți și care le înlesnea munca de lămurire celor trimiși s-o facă. Nu s-a ajuns la rezultatul dorit de ei căci preoții au opus rezistență și, atunci, au trecut la represalii. În situația creată, unii mai în vârstă au dispărut, alții au cedat cu gândul să nu-și piardă parohiile, enoriașii, familia personală. Cei dispăruți s-au ascuns pe unde au putut și și-au riscat totul.

Cei care au rămas neclintiți în atitudinea lor, au avut de suferit ..., prin expunerea la represalii pentru ei și pentru toată familia.

Soțul meu, fiind cel mai tânăr între preoții din jur și având probleme mari în familie, nu a cedat, nu a semnat și a servit în continuare sub toate amenințările. Preotul mai în vârstă care era împreună cu soțul meu, a dispărut, așa că cel rămas era nevoit să-și continue obligațiile față de biserică. A fost mult hărțuit și amenințat, atât de cei trimiși de sus, cât și de puterea locală.

Începând de la data așa-zisei unificări a servit în continuare – Liturghie zilnică, botezuri, cununii, înmormântări, vizite la bolnavi, etc. – până când a apărut un preot ortodox

și a preluat totul. Aceasta s-a întâmplat spre sfârșitul anului 1949. Serviciul l-a făcut în biserică până la venirea preotului ortodox. Deși l-a somat mereu, nu a ieșit din biserică până la venirea preotului ortodox ca să nu fie credincioșii lipsiți de satisfacerea cerințelor lor.

Venind preotul ortodox, s-a retras ca profesor, căci avea continuitate în învățământ, deoarece a fost profesor de religie la Școala Normală din Năsăud după terminarea facultății până la intrarea în parohie și a continuat, tot profesor de religie, la Sângeorz-Băi, la Gimnaziul unic (liceu + școală generală).

În perioada cât a durat lămurirea și trecerea la ortodoxie, a avut mari și grele presiuni, dar, totuși, și-a continuat munca până a predat totul preotului ortodox, apoi el a continuat clandestin, acasă, să-și facă Liturghiile zilnice, dar o perioadă scurtă, deoarece presiunile se înteteau și își puneau în pericol familia, care și așa era șubredă.

Tatăl lui, socrul meu, a fost arestat și a murit la canalul Dunăre - Marea Neagră, deposedați de casa personală, de casa parohială și trăiau la un om de bună credință.

În perioada cât a servit acasă, avea puțini enoriași căci frica, teroarea îi îngrozea pe toți. De la un timp își făcea Liturghie numai pentru el, uneori acasă, alteori pe câmp și, câteodată, împreună cu unii preoți, foști profesori, care-l vizitau.

După arestarea socrului meu, se ferea și de familie, că era mereu anchetat și amenințat cu închisoarea.

De la arestarea socrului meu, Andresse Macedon, era mereu cercetat, dar a scăpat fără închisoare datorită unor prieteni, foști colegi, foarte influenți asupra celor mari.

Cincizeci de ani a trăit sub vizorul securității și a murit de o boală foarte, foarte grea.

Sângeorz-Băi, 23 iulie 2001¹.

- II -

... Din 1948, după terminarea-rezolvarea problemei ortodoxiei, adică acapararea a tot ce a avut biserica greco-catolică, moral și material, preoții, care au rămas pe poziții, au fost înlăturați în fel și chip, până au scăpat de ei, vii sau morți, închiși sau liberi, terorizați.

De atunci și până a apărut un preot ortodox – Truța – soțul meu a continuat să-și facă datoria față de credincioși. A botezat toți copiii născuți, din octombrie 1948 până în noiembrie 1949. I-a botezat acasă și i-a trecut în registrele bisericii deoarece nu erau predate.

Amintesc câțiva din cei mulți: Petroaie Ana și Maria, Rus Alexandru, Sohorca Victoria, Miron Emil, Alexi Aurel, Lazăr Măriuca, Buga Ana, Haliță Ana, Lazăr Lucreția, Mutu Simion, Varvari Aurel, Marica Maria.

Unii au fost botezați după predarea registrelor, ca: Marcu Cicuța, Istrate Florin și în timpul revoluției din 1989, Iepureanu Călin.

Sângeorz-Băi, 23 iulie 2001².

¹ Virginia Puie, *Comunitatea greco-catolică din orașul Sângeorz-Băi, județul Bistrița-Năsăud, în perioada comunistă (1948-1989)* - Lucrare de licență (Anexe), Arhiva Facultății de Teologie Greco-Catolică (A.F.T.G.C.) din cadrul Universității „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca.

² *Ibidem.*

- III -

... Declar că am participat la nunți care s-au oficiat de către preoți greco-catolici care încă nu erau trecuți la ortodocși, în perioada cea mai grea, perioada de cumpănă.

Am cununat, ca nașă, pe învățătoarea Lucia Buia, născută Hanțiu, cu tânărul Buia Alexandru din Sângeorz-Băi.

Cununia s-a făcut la biserica din Maieru condusă de preotul Iuliu Pop. Am mers la biserică, seara, mai târziu, fără fast, doar mirii și nașii. Soțul meu, fiind preot care n-a cedat ortodoxiei, n-a participat la cununie. Eu, fiind nașă, am luat un băiat, Maxim, care a acceptat, deși la ora aceea avea funcții politice și de stat – era primarul comunei Lechința și secretar de partid. Dumnezeu ne-a ajutat și nouă, și lui, și s-a terminat totul fără probleme.

Am făcut un bine și binele, binele aduce.

Am fost cu toții mulțumiți.

Sângeorz-Băi, 31 august 2001¹.

- IV -

... Declar că pe tot cursul perioadei de interzicere a serviciilor religioase în biserică, am apelat la diferiți preoți care mai făceau servicii în secret. De exemplu, ca soție de preot, nu mă mai puteam spovedi soțului meu și, atunci, apelam la diferiți preoți din diferite localități, atât greco-catolici, cât și romano-catolici. Ca de exemplu, la părintele Buga Anton cât a fost prin Sângeorz-Băi, sau mergeam în alte localități, la Năsăud, unde era preotul Roșu Ion – greco-catolic – și primeam împărtășania la romano-catolici. Aici, de multe ori mă spovedeam preotului romano-catolic și rămâneam și la Liturghie. Când împrejurările nu-mi permiteau, numai mă spovedeam și veneam acasă și cuminecarea o făceam la Liturghiile soțului meu.

Tot astfel procedam la Rodna sau la Timișoara, la catedrala romano-catolică, unde spovedania se făcea și de către preoți greco-catolici. Cuminecarea o făceam acolo căci se făceau și Liturghii pentru români în limba română. Venind acasă, continuam să particip la Liturghiile soțului meu unde mă și cuminecam. La Liturghie participam numai eu și el, deoarece o mare perioadă a fost foarte supravegheat, atât pentru probleme politice, cât și religioase.

Sângeorz-Băi, 31 august 2001².

¹ *Ibidem.*

² *Ibidem.*

- V -

Subsemnata Andresse Elisabeta, învățătoare pensionară, domiciliată în Sângeorz-Băi, soția preotului Andresse Virgil, declar că în perioada când soțul meu s-a retras din biserică a predat totul preotului ortodox Truța, a continuat să lucreze în învățământ căci avea continuitate.

În această perioadă și până la revenirea bisericii greco-catolice la locul ei, el a oficiat singur Liturghia în casă, fără să știe nimeni, afară de mine, soția lui. Această restricție și-o impunea datorită situației politice investite.

În timpul liber din activitatea lui și, în special Duminica, pleca cu bicicleta în locuri retrase pe câmp și, în singurătate, își făcea Liturghia și diferite rugăciuni. De exemplu, spovedania lui personală o făcea la întâlnirile cu diferiți preoți, de exemplu cu un coleg, părintele Roșu Ion de la Năsăud, sau în întâlnirile pe care le avea cu unii foști profesori din Facultatea de Teologie – profesorul Lemeni care, venind în stațiune, îl vizita sau canonicul Avram. Canonicul Avram venea sub formă de pescar, îl vizita des și-și rezolvau împreună unele probleme religioase, ori în casă, singuri, ori pe câmp și pe lângă Someș. Nu ieșeau împreună, ci se întâlneau la locul fixat înainte.

Relatez o situație deosebită petrecută la prima vizită a canonicului Avram. Fiind eu singură acasă și necunoscându-l travestit în pescar, nu am vrut să-l primesc în casă. atunci mi-a arătat o fotografie în haine preoțești. L-am recunoscut îndată și dânsul a fost foarte înțelegător cu situația creată. Venea singur, pleca singur, să nu dea de bănuț nimănui nimic.

Se mai întâlnea, din când în când, vizitându-l pe profesorul Cherteș, care locuia în familia unei rudeni la Năsăud. în felul acesta, problemele lor religioase se rezolvau neobservate.

Uneori, când puteam pleca din localitate, la Timișoara, frecventam împreună biserica romano-catolică unde întâlneam mulți greco-catolici.

Sângeorz-Băi, 7 octombrie 2001¹.

¹ *Ibidem.*

RĂSPÂNDIREA ȘTIINȚEI ȘI CULTURII ÎN PRESA COMUNISTĂ A REGIUNII RODNA

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Anul 1948 trebuie socotit anul întreruperii oricăror legături cu civilizația și cultura occidentală și al reorientării întregii vieți culturale spre Uniunea Sovietică. La lucrările Congresului Partidului Muncitoresc Român (P.M.R.) din 21-23 februarie 1948 se declanșează lupta pe „frontul ideologic” împotriva influențelor străine care „se refugiază cu deosebită ușurință în domeniul ideologiei, în literatură, în artă, în știință”, împotriva „atitudinii admirative în fața culturii în putrefacție din țările capitaliste”. Pentru Secția de Propagandă și Agitație a regimului era extrem de important să întrerupă orice legătură a cititorilor cu cărțile primejdioase care îngreunează, prin simpla lor prezență, procesul spălării creierelor¹.

În acest scop propaganda ateistă s-a realizat prin intermediul Societății pentru Răspândirea Științei și Culturii (S.R.S.C.), înființată prin Decretul 652/1949 ca persoană juridică de utilitate publică care era coordonată de către Secția Propagandă și Agitație a C.C. al P.M.R. (P.C.R.).

La data de 6 iunie 1950 s-a înființat filiala S.R.S.C. Bistrița – devenită mai apoi Regionala Rodna odată cu noua reorganizare administrativ-teritorială a României, la data de 6 septembrie 1950, când au fost desființate cele 58 de județe (ca și cele 424 plăși și 6.276 de comune rurale și urbane), fiind înlocuite cu 28 de regiuni (compuse din 177 de raioane, 148 de orașe și 4.052 de comune) – „care a adus o rodnică activitate, aducând un prețios aport operei de luminare și educare a maselor largi populare”². Pentru răspândirea tuturor acestor idei s-a hotărât editarea ziarelor comuniste *Lupta Rodnei*, devenit ulterior *Rodna Muncitoare* și *Avântul*.

La începutul anului 1951 a avut loc ședința plenară a S.R.S.C. Rodna în prezența lui Ion Gheorghe Maurer, membru supleant al Comitetului Central al P.M.R. și vicepreședinte al S.R.S.C. din Republica Populară Română (R.P.R.). În cadrul acestei plenary s-a scos în evidență „activitatea pozitivă a membrilor Regionalei care, încadrați în secțiile politică, agricolă, științele naturii, medicală, literatură și artă, au ținut 82 conferințe în 630 localități din regiune la care au participat 108.939 oameni ai muncii din întreprinderi și de la sate. De asemenea s-au difuzat 1423 broșuri și reviste de știință și cultură”³. În încheierea acelei

¹ Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România, *Raport Final*, editori Vladimir Tismăneanu, Dorin Dobrinu, Cristian Vasile, București, Editura Humanitas, 2007, p. 311.

² *Lupta Rodnei*, Anul I, Bistrița, 1951, nr. 1, p.2 și p. 5.

³ *Ibidem*.

plenare s-a întocmit un „plan de muncă” cuprinzând toate sarcinile ce revin S.R.S.C., neuitându-se și lipsurile ce s-au constatat. Prin planul de măsuri elaborat, s-a hotărât înființarea de cluburi, gazete cetățenești, cercuri de lectură, publicarea de poezii și articole patriotice în organul de presă al regiunii. Trebuia scoasă în evidență și delăsarea, târăgăneala, pasivitatea în activitatea culturală.

La data de 8 septembrie 1851 corespondentul Hangan Simion relatează gazetei despre înființarea unui club în comuna Lechința, „pe dealul Buna unde se găsea o casă distrusă, părăsită. Din inițiativa organizației de bază, muncitorii din cadrul Gospodăriei Agricole de Stat (G.A.S.) *Lisenko* au hotărât să o transforme într-un club. La inaugurarea acestui club au participat numeroși muncitori și colectiviști din Tonciu, Dej, Jeica, Cluj, Teaca, Bistrița, Aiud. Clubul avea și o bibliotecă cu peste 1000 volume și instrumente muzicale...”¹.

Corespondentul C. Macavei anunța în data de 19 iulie 1952 că „la stațiunea balneo-climatică de la Sângeorz-Băi oamenii muncii veniți în concediul de odihnă găsesc numeroase prilejuri de a-și petrece timpul liber. Printre altele, au la îndemână biblioteca cu un număr mare de cărți. Au fost organizate serbări de Consiliul sindical regional, iar colectivul cultural al sanatoriului a hotărât înființarea cercului de lectură Maxim Gorki”².

Au fost publicate poeziile scrise de membrii ai gospodăriilor colective, un asemenea exemplu fiind poezia intitulată *Ogorul colectivei*, al cărei autor era Vasile Moldovanu, membru al gospodăriei colective „21 Decembrie” din comuna Dumitra, în rândurile ce urmează prezentând această „creație patriotică”:

*Ogorul înverzit îmbată ochii
Colectiviștii-ntr-una l-ar privi
Și parcă-i văd cum mâine-or prinde snopii
De subțiori, cântând în zori de zi.*

*Un vânt adie-ncet sburlindu-i fața
Foșnește-n el belșugul peste ani.
Prin cântul său se întărește viața
Și lupta-n care frângem pe dușmani.*

*Iar pe-nserat, cântând voioși iubirea
Trec tinerii perechi, pe drum privind
Și deslușesc în holde fericirea
Acestor ani ce-n inimi se aprind*³.

În ceea ce privește neajunsurile în răspândirea „actului cultural” menționăm „o târăgăneală de neîngăduit” de care au dat dovadă „tovarășii Sângeorzan Ioan și Bechenaș Zamfira, salariați ai Sfatului Popular Orășenesc Bistrița, în găsirea unui local corespunzător înființării unui muzeu, obiectele destinate păstrându-de în biblioteca centrală”, fiind acuzați

¹ *Rodna Muncitoare*, Bistrița, Anul I, 1951, nr. 33, p. 3.

² *Idem*, Anul II, 1952, nr. 79, p. 2.

³ *Lupta Rodnei*, Bistrița, anul I, 1951, nr. 20, p. 2.

RĂSPÂNDIREA ȘTIINȚEI ȘI CULTURII ÎN PRESA COMUNISTĂ A REGIUNII RODNA

că „au privit această problemă cu multă superficialitate”¹.

Correspondentul Lupu Aurel scotea în evidență într-un articol „pasivitatea condamnată în activitatea culturală”. Menționa faptul că „dacă stai de vorbă cu tovarășul Lăcătuș Ioan, directorul Căminului Cultural din comuna Nimigea de Jos, despre concursurile artistice între căminele culturale, el îți răspunde că n-a auzit așa ceva și că poate or și învățătorii. Același răspuns îl primești și de la tovarășul Zăgreanu Ioan, directorul școlii elementare, cât și de la cei 12 învățători... De faptul că tovarășii din conducerea Căminului Cultural nu știu nimic despre inițierea concursului artistic, în mare parte se datorește tovarășului Grapini Cornel de la Secția Artă și Cultură al Sfatului Popular Raional Năsăud...”².

Despre „o gazetă cetățenească fără activitate” din Sângeorz-Băi relatează corespondentul E. Vlădică. Menționa faptul că „ea (gazeta, s. n.) nu-și trăiește viața. Din cele trei spații câte sunt destinate scrierii articolelor, numai unul este ocupat. Cel ce vede această gazetă cetățenească își pune întrebarea: oare nu scriu țărani muncitori? Ei scriu, însă articolele le zac în cutia gazetei cetățenești destinată articolelor. Dacă stai de vorbă cu tovarășul Buta Alexandru, membru în colegiul de redacție, îți răspunde că are sarcini mai importante de rezolvat de cât problema gazetei cetățenești”³.

Odată cu începerea războiului din Coreea la data de 25 iunie 1950 au apărut reacțiile autorităților comuniste la acest război. S-a pus în mișcare toate mijloacele de propagandă în care scotea în evidență „pârjolul dezlănțuit de hoardele de ucigași ale lui Truman asupra unui popor pașnic, iubitor de libertate și dornic de a-și clădi o viață fericită”⁴, fapt menționat de corespondentul Florin Lică. S-au creat adevărate cercuri, cenacluri în care „oamenii muncii din Regiunea Rodna cântau în poeziile lor lupta eroică a poporului coreean”⁵. În rândurile ce urmează vom prezenta câteva din creațiile oamenilor muncii. Vom începe cu muncitorul Ion Beldeanu din Bistrița, ca unul ce „a cunoscut din plin exploatarea capitalistă”⁶, arăta într-una din poeziile sale:

*În Coreea cu armele în mâini
Viteaz se ridică poporul la luptă
Pentru viața copiilor pentru pace,
Pentru libertatea lor sfântă...⁷.*

În acest demers au fost angrenați și elevii, un exemplu fiind creația lui Viorel Dobre *Lupta eroică a poporului coreean*:

*Dar poporul coreean
Care luptă vitejește*

¹ *Ibidem*, nr. 22, p. 2.

² *Ibidem*.

³ *Rodna Muncitoare*, Bistrița, Anul I, 1951, nr. 43, p. 4.

⁴ *Idem*, nr. 47, p. 2.

⁵ *Ibidem*.

⁶ *Ibidem*.

⁷ *Ibidem*.

*Pentru țara lui iubită
Libertatea – o cucerește¹.*

Pe „călăii americani” îi avertizează țărâna săracă Ana Rusu din Târgiu în versurile:

*Călăi ce omorâți bătrâni
Femei, copii nevinovați
De crimele acestea, mâine,
Voi, socoteală aveți să dați²!*

Ne este prezentată și viziunea tânărului elev din Năsăud, Iacob Timocea, care avea credința că bravul popor coreean luptă pentru o cauză sfântă:

*S-apropie izbânda... o văd, este aproape!
Și liberă Coreea va fi, va fi-n curând
Și râde-vor în soare și munți și văi și ape
Copilul din Coreea îl voi vedea zâmbind³!*

Alți elevi fac dovada unor legăminte de frăție cu poporul coreean, legământ pe care ni-l redă în versurile sale Tiberiu Telceanu:

*Vă jurăm din suflet dragi frați coreeni
Că tineri și bătrâni din țară de la noi,
În orice clipă de cumpănă veți fi,
Noi vom pași strânși alături de voi⁴.*

Același Iacob Timocea scoate în evidență că și depășirea „mărețului plan cincinal este o contribuție de seamă la apărarea păcii”:

*Noi ne-avântăm spre soare cu frunțile senine
Și-n cincinalul nostru al vieții grafic urcă
Ne făurim o viață de bucurii prin muncă
Cu inimi uriașe clădim lumea de mâine
Și pacea o-ntărim⁵!*

Sărbătorirea centenarului lui Caragiale a constituit un alt prilej de a scoate în evidență „viața culturală a poporului muncitor”⁶ din această regiune. Caragiale era socotit ca „cel mai puternic critic al regimului burghezo-moșieresc”⁷. A avut de luptat cu „diferiți reprezentanți ai decadentei societății burgheze care se recunoșteau în personajele din comedii și schițele sale satirice”⁸. Marele scriitor era cel care a „biciuit în scrierile sale, fără milă, pe toți acei care storceau bogățiile țării și exploatau nemilos poporul muncitor, începând cu regele și marii patroni și sfârșind cu negustorii și cu parveniții de tot soiul”⁹.

¹ *Ibidem.*

² *Ibidem.*

³ *Ibidem.*

⁴ *Ibidem.*

⁵ *Ibidem.*

⁶ *Idem*, Anul II, 1952, nr. 55, p. 4.

⁷ *Ibidem.*

⁸ *Ibidem.*

⁹ *Ibidem.*

RĂSPÂNDIREA ȘTIINȚEI ȘI CULTURII ÎN PRESA COMUNISTĂ A REGIUNII RODNA

Correspondentul ziarului, Aurel Lupu, prezenta „opera lui Caragiale ca un bun al poporului”¹, fapt reliefat prin tipărirea într-un tiraj fără precedent a scrierilor lui Caragiale, ajungând la un total de circa 400.000 de exemplare.

Au fost organizate manifestări artistice în Bistrița la Căminul cultural „George Coșbuc”, în școli și întreprinderi, fiind prezentate fragmente din piesele lui, momente și schițe. Ioan Pașcanu, șeful secțiunii artă și cultură a Sfatului Popular Regional Rodna, menționa că sărbătorirea centenarului nașterii lui Caragiale s-a desfășurat la toate căminele culturale, întreprinderile și școlile din regiune, menționând că peste tot „chipul zâmbitor al lui Caragiale privea din cadrele împodobite, parcă mulțumit că țara a scăpat din mâna moftangiilor de altă dată”².

În ziarul comunist al regiunii care a apărut cu un nume nou, *Avântul*, n-a fost ocolită nici poezia populară. În rândurile ce urmează vom prezenta în întregime editorialul (nesemnat) intitulat „Pentru pace – pentru viață” dedicat acestui fapt.

Suferințele, bucuriile și nădejtile poporului spre mai bine și pace au răsunat veacuri de-a rândul în versurile poeziei populare, în mii și mii de strigături, poezii, doine, balade. Oamenii simpli aduceau în creațiile lor clocotul revoltei care fierbea în sufletul mulțimii de exploatați de la orașe și a truditorilor ogoarelor, împilați și asupriți. Câtă durere, câtă suferință și revoltă nu oglindesc doinele și baladele populare! Cu toată teroarea jandarmilor, poezia populară a circulat din gură în gură, din sat în sat și în toată țara.

În vremurile de azi, când poporul nostru muncitor pășește unit pe drumul luminat de învățătura partidului, ajutat de țara constructorilor comunismului, spre țeluri îndrăznețe, cum numai un popor liber este în stare să și le pună în față, să le înfăptuiască și să le dezvolte, cântecul popular, creațiile poezilor muncitori și țărani muncitori sunt chemări spre noi biruințe, sunt imnuri de slavă poporului sovietic, marelui Stalin, cel mai bun prieten al poporului nostru, recunoștință și dragoste partidului nostru care ne călăuzește în lupta pentru pace și socialism. Versurile populare oglindesc hotărârea milioanelor de oameni ai muncii de a sta strajă neclintită păcii împotriva acelor care râvnesc să întunece viața noastră nouă.

Cel care, într-o zi de sărbătoare, s-ar nimeri în satul Ieud (actualul județ Maramureș; făcea parte din raionul Vișeu, parte componentă a Regiunii Rodna, s. n.), ar auzi la horă un cântec, cântecul unei femei:

*Dragă mi-i viața amu
Și-aș vrea să zbor ca cucu
Și să-nconjor pământu
Să zbor până la Kremlin
Să-i mulțumesc lui Stalin
Pentru viața ce-o trăim.*

Pentru această lume de lacrimi și jale să nu se mai întoarcă, așa cum ar dori cei care, veacuri de-a rândul, au înrobitor poporul nostru muncitor, cum ar dori-o imperialiștii

¹ *Ibidem.*

² *Idem*, nr. 56, p. 2.

americano-englezi și slugile lor, cei care își zângănesc turbați armele pentru ca niciodată Ioana Dăncuș și ceilalți cântăreți din popor să nu mai glăsuiască vers de jale, își încleștează cei ce muncesc mâinile pe alte arme, pe armele muncii, pe armele păcii.

Pe măsură ce visurile de veacuri ale poporului devin realitate, pe măsură ce lumina cărții pătrunde tot mai adânc până în cele mai îndepărtate cătune, din inimile oamenilor muncii se înalță imnul păcii, bucuriei, fericirii de a trăi:

*Foaie verde de secară
Bine e la noi în țară
Foaie verde de trifoi
Bine e în sat la noi*

*Ș-om munci c-așa ne place
Pentru trai și pentru pace
Ș-om munci cu mare spor
Pentru țară și popor...*

Așa cântă în versul ei muncitoarea Deda Eudochia din Năsăud care, alături de milioane de oameni ai muncii, s-a avântat cu tot entuziasmul în munca pentru pace și o viață îmbelșugată.

Bucuria de a trăi și a munci într-o patrie nouă, înfloritoare, hotărârea de a lupta pentru pace le cântă în versuri și țărânca Ana Rusu din satul Târpiu, crunt exploatată în trecut de chiaburii din sat. Conștientă de însemnătatea participării femeilor la lupta pentru pace, în cântecul ei, Ana Rusu le adresează această chemare:

*Femei din fabrici și uzine
Femei țărance ca și mine
Pune-ți mâna să luptăm
Pacea să ne-o apărăm.*

Creșterea năvalnică a rândurilor luptătorilor pentru pace în lumea întreagă, voința lor de a apăra pacea ca și apropiata prăbușire a celor care mai încearcă să semene în întreaga lume moarte și jale, sunt cuprinse în versuri de tânărul utemist Iacob Timocea, muncitor la SMT Bistrița:

*Vrem pace, domnilor, vrem viață
Se scutură din lanțuri robul
Iar domnii trustmani simt că-ngheață
Chemarea a încins tot globul
Purtăm în inimi răsăritul
Același gând pe toți ne leagă
Cu noi e astăzi lumea-ntreagă
V-ajunge domnilor sfârșitul!*

Nestăvilită clocotește în sufletul oamenilor cinstiți mânia în fața bestialității cu care avioanele sfârtecă văzduhul eroicei Coree, ucigând fără milă populația pașnică, bătrâni, femei, copii. Dragostea și solidaritatea cu eroicul popor coreean, încrederea nestrămutată în

RĂSPÂNDIREA ȘTIINȚEI ȘI CULTURII ÎN PRESA COMUNISTĂ A REGIUNII RODNA

dreptatea și pacea care vor învinge, adânc înrădăcinate în inimile tuturor sunt mărturisite în versurile izvorâte din adâncul sufletului de către muncitorul Iacob Timoce:

*Coreea dacă astăzi e-n lacrimă și sânge
Și dacă trădătorii noi arme pregătesc
Tovarăși, lumea păcii războiul va învinge
Și liber fi-va tot globul pământesc.*

*Aproape este vremea, izbânda este aproape
Și liberă Coreea va fi, va fi-n curând
Vor râde mâine-n soare și munți și văi și ape
Copilul din Coreea îl vom vedea zâmbind.*

Pentru viață, pentru pace doboară normele gateristul Kozak Iosif de la Bistrița Bârgăului. Cu ochii ațintiți spre viitor stahanovistul Nițu Constantin, mecanic de locomotivă la CFR Bistrița, ca și colectivista Matei Aurelia din satul Unirea, au știut să dea la o parte tot ceea ce a fost rău, putred din cele vechi și să dureze prin munca lor drum trainic și bun. Muncitorii de la Constructorul, de la Teracota, ca și cei de la Prundu Bârgăului au înscris în munca lor noi succese: ei lucrează în contul anului 1953, dovadă a hotărârii lor de a lupta pentru pace.

Pentru ziua de mâine, pentru copilul care azi se îndreaptă cu ghiozdanul spre școală, pentru pita rumenă, caldă și îndestulătoare care va străluci în toate casele, pentru ca să nu moară copiii lipsiți de îngrijire și oameni roși de boli, pentru ca niciodată o mână de trântori să nu mai huzurească de pe urma celor mulți și necăjiți, își încordează stahanovistul Olteanu Dumitru de la fabrica de hârtie, muncește cu dragoste și spor tâmplarul Mathe Iosif, smulge rod bogat pământului colectivistul Kuales Matei, învață copiii ce-i pacea, ce-i libertatea, ce-i fericirea profesoara Bârsan Aurelia, își pune tot sufletul în îngrijirea bolnavilor medicul Mihăilaș Artene, predică pe amvon ce-i pacea preotul Ioan Pop.

Și pe meleagurile raionului Bistrița, mai sus spre Năsăud și Vișeu, viața nouă o întâlnești la tot pasul. Zeci de întreprinderi au luat ființă numai în raionul Bistrița, peste 60 cămine culturale, peste 20 școli și-au deschis porțile pentru oamenii muncii, pentru fiii lor. În Poienile de sub Munte, comună cu populație ucraineană, s-au construit în anii regimului de democrație populară 12 școli în care se predă limba maternă. La Budacul de Jos, la Prundu Bârgăului, la Unirea, ca și în alte zeci de comune s-a aprins becul lui Ilici.

Președinta Sfatului Popular din Budacul de Jos, Cizmărița Ana, maghiarul Ovari Andrei, deputat în Sfatul Popular raional, învățătoarea germană Someșan Ecaterina de la școala elementară din satul Posmuș, ca și sute și sute de oameni ai muncii aparținând minorităților naționale iau parte la conducerea treburilor obștești, se îngrijesc, deopotrivă, de bunul mers al școlii sau al vieții culturale.

Oamenii muncii știu că aceste înfăptuiri le datorăm partidului nostru care conduce poporul muncitor spre socialism și pace. Dragostea, nemărginit de mare, pe care o au oamenii muncii față de partid este cuprinsă în versuri minunate ca acelea ale utemistului Todoran Ioan:

*Partidule, tu n-ai asemănare
Pe tine te slăvesc și ție-ți cânt
Că dragostea-ți nemărginit de mare
Nu-i dragoste mai vie pe pământ.*

*Mi-e viața azi cântec și inima floare
Nu-s stăvili în cale să-mi țină avântul
Stăpân sunt pe viață și liber mi-i cântul
Și larg își înalță azi aripi spre soare.*

În aceste zile când solii popoarelor se întâlnesc la Viena să spună în numele sutelor de milioane de oameni, de toate vârstele, bărbați și femei, aparținând categoriilor celor mai diverse, adâncile lor năzuințe de pace, oamenii muncii din raionul Bistrița, ca și din întreaga țară își exprimă prin muncă și cântec același gând, aceeași hotărâtă voință de a sta strajă păcii, de a întări înfăptuirile de până acum, de a le adăuga noi și mărețe înfăptuiri pe drumul înfloririi patriei.

Conștienți de primejdia unui nou război, conștienți de forța pe care o reprezintă în lagărul păcii în care toți sunt factori activi, oamenii muncii, conduși de partid, sunt hotărâți să apere libertatea, independența, fericirea patriei, să-și apere uzinele, ogoarele, școlile, să-și apere zâmbetul copiilor și pâinea zilei de mâine, să-și apere pacea pe care o cântă în versurile lor și o întăresc prin realizările lor mărețe.

Sufletul mare și bogat al poporului nostru se revarsă azi în versuri scrise de cei ce muncesc, în cântece care exprimă bucuria de a trăi, dragostea de muncă, voința neclintită de a apăra pacea, iubirea adâncă și recunoștința adâncă față de Uniunea Sovietică eliberatoare, versuri ca acelea prin care muncitorul Iacob Timocea își îndeamnă tovarășii la luptă pentru cauza păcii:

*Cu avânt pășiți, tovarăși, înainte
Izbânda păcii fi-va a noastră pe deplin
În luptă ne conduce azi cel mai bun părinte
Al omenirii geniu, tovarășul Stalin¹.*

Lupta pentru pace, după cum s-a văzut în rândurile de mai sus, era un deziderat de importanță deosebită pentru organele comuniste. N-a fost ocolită nici Biserica Ortodoxă din acest mecanism de propagandă. În mod sigur li s-a impus și protopopilor ortodocși din zonă să semneze acest apel pentru pace. Amintim pe protopopul ortodox al Regiunii Rodna George T. Zagrai, protopopul raionului Beclean Toma Bulea, protopopul raionului Năsăud Iacob Chitul și protopopul Vișeuului Iacob Victor².

¹ *Avântul*, Bistrița, Anul II, 1952, nr. 100, p. 2.

² *Lupta Rodnei*, Bistrița, Anul I, 1951, nr. 11, p. 1.

Foicică floare-albastră

Foicică floare-albastră,
Frumoasă-i comuna noastră,
E frumoasă-nfloritoare
Cum nu e alta sub soare.
Piine albă-avem pe masă
Bucurie-n orice casă,
Părinții noștri muncesc
Și în liniște ne cresc.
Și muncesc cu mult folos
S-avem traiul luminos.
Să trăiască, să-nflorească
Republica Românească.
Și-al nostru partid iubit
Că ni-i traiul fericit.

Culeasă de **ILIEȘ VALER**
cls. a VIII-a, Șc. generală Feldru,
de la **COSTINAȘ ILEANA**, 68 ani
Feldru

Măieruț, comună mîndră

Măieruț, comună mîndră,
Cucu-n tine mîndru cîntă,
Cîntă mîndru și frumos
C-o-nflorit și satu'nost',
Cu muzeu și școli înalte
Cum nu sînt în alte sate,
Cu muzeu și zile bune
Cum n-o fost în altă lume!
Foicica bobului
Cu coru căminului,
A mîrs fala satului

Pe fața județului.
Frunză verde de-alămii,
Cîntăreții satului
Au luat tot premiu-ntii
Foicică lemn uscat,
Tot mereu am cișligat,
Foicică de pe coastă
Mîndră-i azi comuna noastră
Cu case noi și lumină,
Azi comuna noastră-i plină
De belșug și de lumină.

Culeasă de **LORINȚIU SILVIA** cl. a
VI-a, Șc. generală Maieru, de la
LORINȚIU VIRGINIA 37 ani,
Maieru.

Folclor din timpul comunismului

Cuprins

TRADIȚII

IUSTIN SOHORCA, *Poezii populare*.....5

RESTITUIRI

IUSTIN SOHORCA, *Pomăritul – Sfaturi în formă de dialog (II)*.....15
OCTAVIAN SCRIDON, *Regăsiri*.....21
T. G. BULAT, *Amintiri duiioase*.....23
LAURENȚIU OANEA, *Năsăudul și-a făcut istoria*.....24

BISERICĂ, ȘCOALĂ, SOCIETATE

DORIN DOLOGA, *Conscripția de dare a satului Sângeorz-Băi din anul 1750*.....27
IULIU MOISIL, *Românii ardeleni din Vechiul Regat și activitatea lor până la războiul întregirii neamului – IV*.....32

RĂNILE COMUNISMULUI

VIRGINIA PUIE (JARDA), *Mărturiile învățătoarei Andresse Elisabeta, soția preotului greco-catolic Virgil Andresse din Sângeorz-Băi*.....45
ALEXANDRU DĂRĂBAN, *Răspândirea științei și culturii în presa Comunistă a Regiunii Rodna*.....49

CUPRINS.....58

Revistă sprijinită și finanțată de:
CONSILIUL LOCAL SÂNGEORZ-BĂI
CASA DE CULTURĂ SÂNGEORZ-BĂI

ISSN 2285-8229
ISSN-L 2285-8229